



«ЧИСТИЙ АРКУШ»
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ

ПУТІВНИК

НА ТЕМУ
ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ



ЗМІСТ

Актуальність.....	3
Визначення тематики торгівля людьми.....	6
Дія.....	7
Спосіб.....	10
Мета.....	12
Різниця між торгівлею людьми та незаконним ввозом мігрантів.....	17
Відмінності між проституцією / сутенерством та торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації.....	19
Що таке ідентифікація та як виявити постраждалу особу?.....	21
Хто може ідентифікувати постраждалих людей?.....	22
Індикатори та критерії виявлення постраждалих осіб.....	23
Непрямі індикатори (критерії).....	23
Прямі індикатори (критерії).....	29
Дія (критерії).....	31
Спосіб (критерії).....	36
Мета (критерії).....	42
Основні принципи проведення інтерв'ю.....	57
Тактика опитування.....	60
Питання, що допоможуть Вам виявити постраждалу особу:.....	62
Нормативно-правова база України в галузі протидії торгівлі людьми.....	65
Превенція.....	69
Загальні правила безпеки.....	79
Корисні контакти.....	81
Курси.....	83

АКТУАЛЬНІСТЬ

Торгівля людьми є глобальною проблемою, що не визнає національних кордонів і розглядається як тяжкий кримінальний злочин, який карається законодавством України та міжнародним правом. Навіть у мирний час вона залишається надзвичайно гострою, а в умовах збройних конфліктів і війни ризик потрапляння людей у ситуацію експлуатації значно зростає.

Повномасштабна війна призвела до масового переміщення населення. Частина людей була змушена переїхати в межах України, деякі тимчасово покинути країну, а чимало наших співгромадян/-нок опинилися примусово вивезеними на територію держави-агресора. Втрата житла, роботи та стабільного доходу, роз'єднання сімей і складність доступу до соціальних послуг створили особливо сприятливий ґрунт для діяльності торговців людьми.

Сьогодні українці та українки часто отримують пропозиції працевлаштування або навчання за кордоном. Жінки й дівчата іноді погоджуються на шлюб із громадянами інших держав, чоловіки — на «вигідні» вакансії з гнучким графіком чи обіцянками високої зарплати. Проте за привабливими умовами може ховатися небезпека: експлуатація, насильство, обман. Найчастіше йдеться про трудову експлуатацію у будівництві, сільському господарстві, сфері догляду чи на низькооплачуваних тимчасових роботах. Зростає і ризик примусу до злочинної діяльності або залучення до небезпечних схем через інтернет і соціальні мережі.

Особливо вразливою категорією залишаються діти та молодь. Вони можуть втратити документи під час евакуацій, опинитися без належного захисту, що підвищує ризик незаконного вивезення, примусової праці чи сексуальної експлуатації. У групі ризику перебувають також внутрішньо переміщені особи, безробітні, люди з низьким рівнем доходу та ті, хто активно шукає роботу за кордоном.

Попри наявність в Україні законодавства і державних програм протидії торгівлі людьми, масштаби офіційно виявлених випадків значно менші за реальні. Це свідчить про те, що чимало постраждалих залишаються поза увагою системи допомоги, а винні у злочинах уникають покарання. Причини цього — складність у виявленні постраждалих, їхнє небажання або неможливість розповісти про свій досвід, а також недостатня обізнаність суспільства.

У протидії торгівлі людьми ключову роль відіграють фахівці та фахівчині соціальних служб, медицини, освіти, поліції та громадських організацій. Важливо, щоб вони знали, як правильно діяти: зберігати конфіденційність, не ставити під сумнів розповідь людини, не змушувати її ділитися подробицями, а насамперед забезпечити безпеку та скерувати до компетентних служб. У регіонах України діють організації, які надають постраждалим правову, психологічну та соціальну підтримку.

Протидія торгівлі людьми в умовах війни та післявоєнного відновлення — це не лише питання боротьби зі злочинністю. Це питання безпеки громадян/-нок, захисту прав людини та відновлення суспільства. Ефективна протидія включає поєднання зусиль держави, міжнародних організацій і громадянського сектору.

Надзвичайно важливими є просвітницька діяльність, своєчасне попередження, навчання спеціалістів та спеціалісток, а також надання комплексної реінтеграційної допомоги тим, хто вже постраждав.

Чим швидше буде ідентифіковано постраждалу людину та надано їй допомогу, тим більше шансів розірвати коло експлуатації і створити умови для безпечного життя. Торгівля людьми — це виклик не лише для конкретної особи, а й для всього суспільства. Саме тому протидія цьому явищу повинна залишатися пріоритетом України сьогодні і в майбутньому.

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕМАТИКИ ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ – здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи.



Під **ДІЯМИ** слід розуміти:

- Вербування,
- Переміщення,
- Переховування,
- Передача або одержання.

Під **СПОСОБОМ** слід розуміти:

- Залучення в боргову кабалу,
- Використання уразливого стану особи,
- Обман,
- Шантаж,
- Шахрайство,
- Застосуванням чи погрозою застосування насильства,
- Використання службового становища,
- Матеріальної чи іншої залежності від третьої особи.



Під **МЕТОЮ** завжди розуміється – експлуатація, використання людини (її навичок, здібностей, тіла або окремих його частин) для отримання вигоди.

ВЕРБУВАННЯ:

Перший етап в ланцюгу подій ситуації торгівлі людьми. Вербувальники/-ці зазвичай використовують особисті зв'язки або фальшиві рекламні оголошення у місцевій пресі, нелегальні кадрові агенції, соціальні мережі та веб-сайти з працевлаштування. Посередниками/-цями у вербуванні можуть стати і ті, кому люди довіряють - знайомі, приятелі/-льки, сусіди/-дки, а інколи навіть друзі / подруги або родичи. Часом вони й самі не знають, якими насправді можуть бути наслідки своїх порад та рекомендацій. Умови, що пропонують вербувальники/-ці, є зазвичай дуже привабливими та можуть здатися правдоподібними, як - то фінансова допомога та підтримка в організації поїздки, оформлення всіх необхідних документів, безкоштовне проживання тощо.

Вербування може здійснюватися через:

- Оголошення в газеті (на стовпі, в під'їзді, на зупинці),
- Інтернет, соціальні мережі,
- Особисті контакти – сім'я, друзі / подруги, товариші / -шки, знайомі знайомих,
- Особисті контакти – незнайомі особи,
- Фірми, що займаються посередницькою діяльністю в працевлаштуванні за кордоном,
- Медіа (радіо, телебачення),
- Шлюбні агентства,
- Модельні агентства,
- Інколи і викрадення.



ДІЯ

Найчастіше вербувальники обіцяють:

- легальне працевлаштування, укладання трудового контракту;
- або навпаки сприяння в уникнення офіційного працевлаштування (якщо цього бажає людина);
- оформлення візи, проїзних документів;
- неважку та високооплачувану роботу;
- якщо робота за кордоном, то без вимог знання іноземної мови (наприклад, роботу офіціанткою, домогосподаркою, прибиральницею для жінок; роботу на будівництві або у сільському господарстві для чоловіків).

ПЕРЕМІЩЕННЯ:

Це фізичне переміщення або організація фізичного переміщення (оформлення віз, придбання квитків) людей з одного місця в інше за допомогою будь-якого виду транспорту або без його використання для подальшої експлуатації.

Переміщення може бути:

- поїздом, літаком, пішки, автомобілем, кораблем насильно або добровільно,
- відкрито або приховано (людей можуть ховати в багажниках, фургонах, коробках тощо),
- як в межах однієї країни, так і з перетином державного кордону.

ПЕРЕХОВУВАННЯ:

Передбачає певні дії по відношенню до людини, які можуть виражатися не лише у фізичному приховуванні, але і в інших способах, що ускладнюють її виявлення.

Способи переховування:

- Розміщення у спеціальних приміщеннях, транспортних засобах;
- Підробка документів;
- Недопущення виходу за територію;
- Обмеження контактів з близькими та службами підтримки;
- Зміна зовнішності;
- Медикаментозне зниження активності.

ПЕРЕДАЧА/ОТРИМАННЯ:

На цьому етапі фактично відбувається перехід контролю над людиною від однієї особи (групи) до іншої особи (групи).



СПОСІБ

Способи втягнення та утримання людини у ситуації торгівлі людьми

1. ОБМАН

Вербувальники/-ці дають неправдиву інформацію про умови роботи, оплати чи проживання. Наприклад, людині обіцяють легальне працевлаштування за кордоном із високою зарплатою, а на місці вона стикається з тяжкою працею без оплати і неможливістю повернутися.

2. ШАНТАЖ

Людину примушують виконувати певні дії, погрожуючи розкрити особисту інформацію, фото, відео чи відомості про сім'ю. Наприклад, злочинці можуть погрожувати повідомити батьків або роботодавця про «компрометуючі» матеріали, якщо людина відмовиться.

3. ШАХРАЙСТВО

Використовуються підроблені документи, фіктивні вакансії, фейкові агентства чи «туристичні» компанії, які насправді мають на меті експлуатацію. Людину заманюють у пастку через «офіційні» оголошення або псевдопосередників.

4. ПРИМУС

Застосування сили або психологічного тиску, коли людина змушена діяти проти своєї волі. Це може бути примус до роботи, до надання сексуальних послуг чи до вчинення злочинів.

5. ЗАЛУЧЕННЯ В БОРГОВУ КАБАЛУ

Людину змушують працювати, щоб «повернути борг» за дорогу, житло чи харчування. На практиці борг постійно зростає, і людина не має змоги вийти з цього кола.

6. ЗАСТОСУВАННЯ ЧИ ПОГРОЗА ЗАСТОСУВАННЯ НАСИЛЬСТВА

Постраждалу людину можуть бити, катувати, обмежувати в їжі чи воді, або ж погрожувати розправою над нею чи її близькими. Страх перед насильством змушує людину підкорятися.

7. ВИКОРИСТАННЯ СЛУЖБОВОГО СТАНОВИЩА

Посадові чи впливові особи (наприклад, прикордонники/-ниці, поліцейські, працедавці/-виці) можуть зловживати своїми повноваженнями, щоб втягнути людину в експлуатацію чи «закрити очі» на правопорушення.

8. МАТЕРІАЛЬНА ЧИ ІНША ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД ТРЕТЬОЇ ОСОБИ

Людина, яка фінансово або соціально залежить від когось (наприклад, від роботодавця/-виці, родича/-чки чи партнера/-рки), може бути змушена виконувати умови експлуататора/-рки, бо боїться втратити житло, гроші чи підтримку.

9. ЗАЛУЧЕННЯ В БОРГОВУ КАБАЛУ

Людину змушують працювати, щоб «повернути борг» за дорогу, житло чи харчування. На практиці борг постійно зростає, і людина не має змоги вийти з цього кола.

10. ВИКОРИСТАННЯ УРАЗЛИВОГО СТАНУ ОСОБИ

Злочинці/-ниці користуються тим, що людина перебуває у складних життєвих обставинах: безробіття, відсутність документів, бідність, наявність інвалідності, залежність чи війна. У такому стані людина легко погоджується на сумнівні пропозиції, не маючи інших варіантів.

МЕТА

ЦЕ ЕКСПЛУАТАЦІЯ.

Перелік форм експлуатації:

ВТЯГНЕННЯ В ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ



ВИКОРИСТАННЯ В ЖЕБРАЦТВІ



ПРИМУС ДО СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА



СЕКСУАЛЬНА ЕКСПЛУАТАЦІЯ

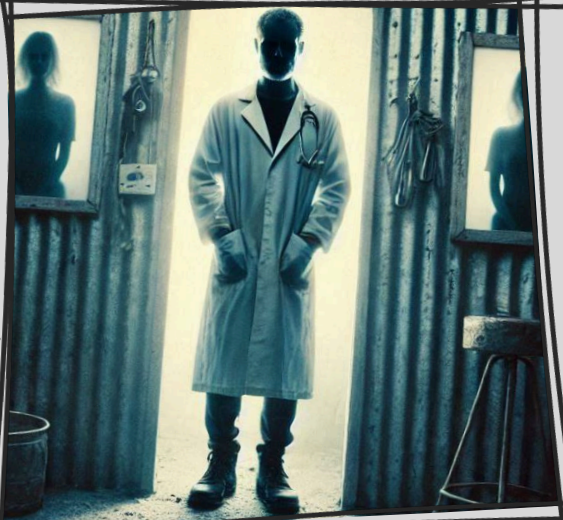


МЕТА

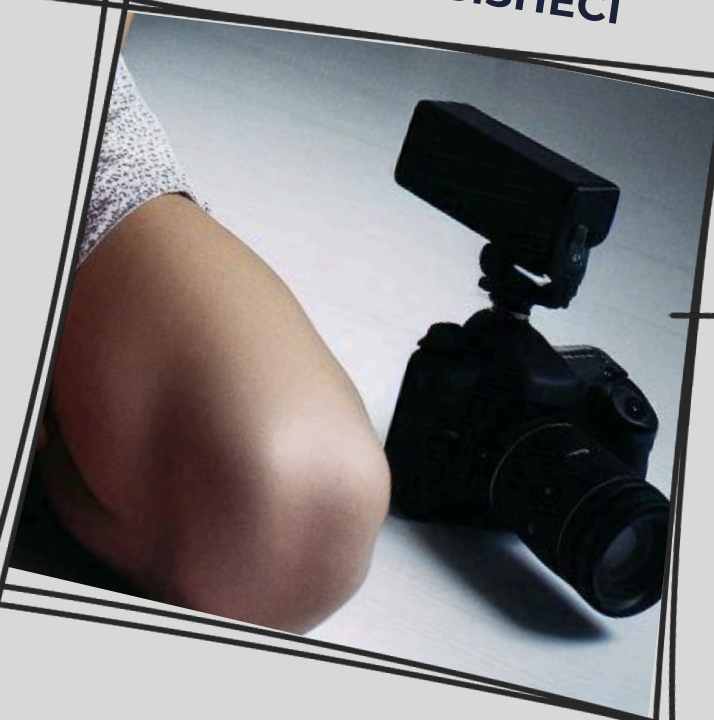
КОНСУМАЦІЯ



ВИЛУЧЕННЯ ОРГАНІВ



ВИКОРИСТАННЯ В
ПОРНОБІЗНЕСІ



ПРИМУСОВИЙ ШЛЮБ



МЕТА

УСИНОВЛЕННЯ\УДОЧЕРІННЯ
З МЕТОЮ НАЖИВИ



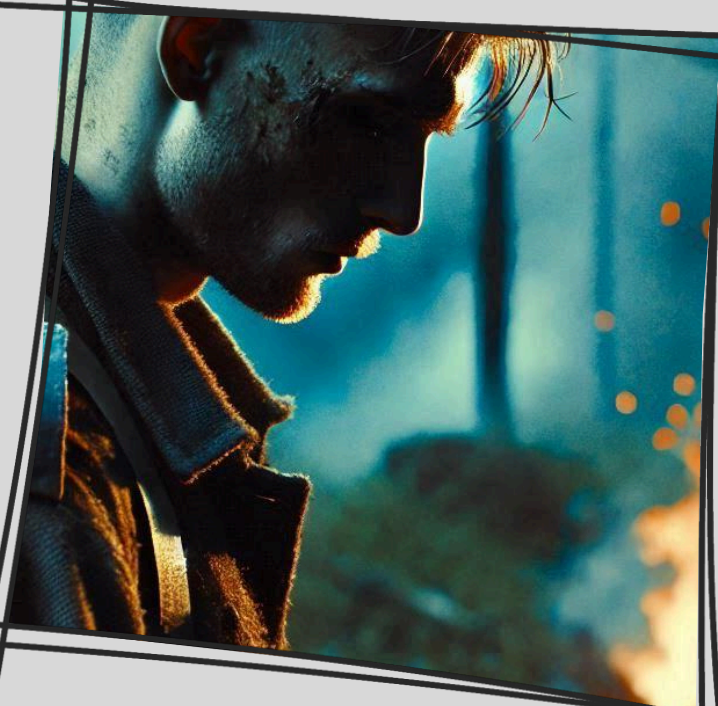
ТРУДОВА
ЕКСПЛУАТАЦІЯ



ВИКОРИСТАННЯ В
ДОСЛІДАХ



ВИКОРИСТАННЯ У ЗБРОЙНИХ
КОНФЛІКТАХ



ІСТОРІЯ ДМИТРА

Мене звати Дмитро. Мені 26 років. Маю вищу освіту. Я не одружений, дітей не маю. Проживаю з мамою та бабусею. Грошей від роботи на заводі не вистачало і тому я шукав додатковий заробіток.

Одного разу товариш запропонував мені заробити грошей за кордоном, у Литві. Я зв'язався з посередником роботодавця в Україні. Це була жінка, яка розмовляла з акцентом, вона запросила на співбесіду. По обіцянкам, робота була дуже високооплачувана (1100 доларів США в місяць), були гарні умови житла, працювати потрібно було в будівельній галузі. Ця робота була як раз для мене.

До місця призначення мене перевезли автобусом, разом з дев'ятьма хлопцями. На кордоні в нас попросили паспорти, щоб пришвидшити прохід кордону та не віддали – спочатку обіцяли повернути паспорти коли приїдемо, потім – після офіційного працевлаштування.

На місці призначення виявилось, що будівництво відбувається на великій території, яка огорожена, всюди виставлені охоронці. Я працював по 14-16 годин на добу за їжу та сигарети. Весь час нас контролювали і погрожували фізичним насильством. Постійно давалися обіцянки, які не виконувалися, за огорожену територію не випускали. Казали, щоб ми не перечили і тоді нам заплатять все, що обіцяли. Подібна ситуація тривала майже 3 місяці.

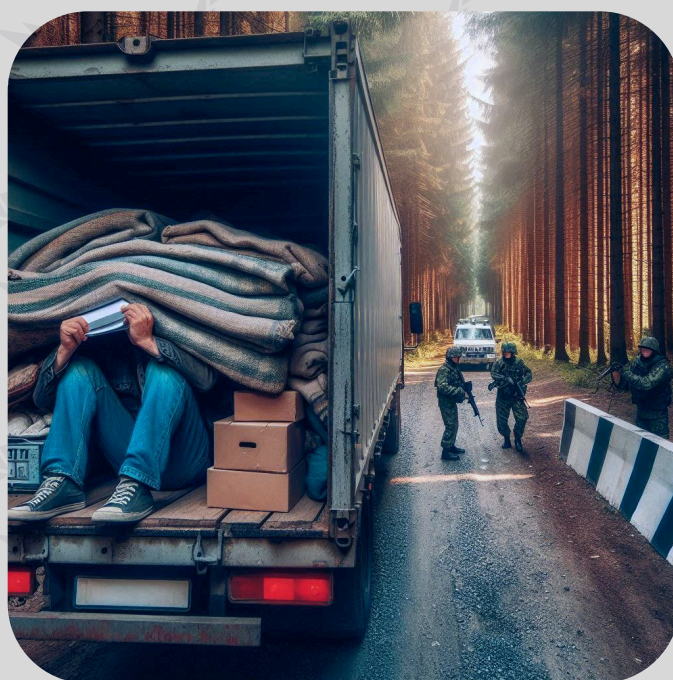
Наприкінці роботи нам надали по 200 доларів, чого не вистачало навіть на прямий квиток додому, тому ми їхали переправами через Польщу.

ДЛЯ НОТАТОК:

РІЗНИЦЯ МІЖ ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ ТА НЕЗАКОННИМ ВВОЗОМ МІГРАНТІВ

КРИТЕРІЙ	ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ	НЕЗАКОННЕ ВВЕЗЕННЯ МІГРАНТІВ
ЗГОДА	Згода на торгівлю людьми не береться до уваги. Існують випадки коли згода надається із застосуванням обману, шантажу або примусу	Незаконне ввезення мігрантів та мігранток відбувається за повною свідомою згодою
ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПРОСТІР	Може бути між державами або всередині країни	Є лише міждержавним
ПЕРЕТИН КОРДОНУ	Не є обов'язковим елементом. Може бути як легальний, так і нелегальний	Завжди відбувається перетин кордону та завжди нелегальний
МЕТА ПЕРЕМІЩЕННЯ	Експлуатація в країні / місці призначення	Угода з мігрантом з метою допомоги йому перетнути державний кордон
ПОСТРАЖДАЛІ	Постраждалою є людина	“Постраждалою” є держава, міграційні закони якої порушено
КЛІЄНТСЬКІ ВІДНОСИНИ	Клієнтські відносини встановлюються між вербувальниками/-цями, перевізниками/-цями та майбутніми експлуататорами/-рками	Клієнтські відносини встановлюються між перевізником та мігрантом

КРИТЕРІЙ	ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ	НЕЗАКОННЕ ВВЕЗЕННЯ МІГРАНТІВ
ВИКОРИСТАННЯ НАСИЛЬСТВА	Торгівля людьми — це злочин, що завжди пов'язаний із економічним та / або психологічним насильством (інколи фізичне та сексуальне)	Незаконне ввезення мігрантів є порушенням міграційних законів та порядків. Не визначається як насильницький злочин
ПІСЛЯ ПРИБУТТЯ В КРАЇНУ ПРИЗНАЧЕННЯ	Постраждалі знаходяться під контролем, часто позбавлені свободи; знаходяться у підневільному становищі та не можуть вирішувати, куди піти та що робити	Мігрант не залежить від перевізника (та його співучасників/-ниць, має можливість вільно обирати, чим займатися



ВІДМІННОСТІ МІЖ ПРОСТИТУЦІЄЮ ТА ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ З МЕТОЮ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

КРИТЕРІЙ	ПРОСТИТУЦІЯ	ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ З МЕТОЮ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ
ЗГОДА	Людина може погоджуватися на надання сексуальних послуг добровільно (незалежно від моральної чи правової оцінки цього явища)	Згоди немає, адже вербування, перевезення чи утримання супроводжується обманом, примусом, погрозами, використанням уразливого стану та насильством
ОБОВ'ЯЗКОВІ ЕЛЕМЕНТИ	Відбувається без контролю над особою	Обов'язково присутні елементи вербування та/або утримання та/або переховування та/або викрадення та/або переміщення та/або передача/отримання
СУБ'ЄКТИ ВПЛИВУ	Клієнти/-ки	Вербувальники/-ці, перевізники/-ці, утримувачі/-ки, експлуататори/-ки
МЕТА	Отримання прибутку від надання сексуальних послуг	Отримання прибутку шляхом сексуальної експлуатації постраждалої особи

КРИТЕРІЙ	ПРОСТИТУЦІЯ	ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ З МЕТОЮ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ
СТАТУС ОСОБИ	Людина може діяти самостійно, мати можливість відмовитися чи змінити діяльність	Людина є постраждалою, знаходиться під контролем, не має можливості вільно відмовитися чи припинити експлуатацію
ХАРАКТЕР ЗЛОЧИНУ	Правопорушення адміністративне	Завжди особливо тяжкий злочин проти свободи та гідності людини. Кримінальне правопорушення



ЩО ТАКЕ ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ЯК ВІЯВИТИ ПОСТРАЖДАЛУ ОСОБУ?

ІДЕНТИФІКАЦІЯ - ЦЕ ПРОЦЕС ВІЯВЛЕННЯ АБО РОЗПІЗНАВАННЯ ОСОБИ ВІДПОВІДНО ДО ПЕВНИХ ОЗНАК



САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ - це здатність потерпілого/-ої самостійно аналізувати, розуміти і сприймати отриману інформацію про те, що він постраждав від такого серйозного злочину як торгівля людьми

СКЛАДНІСТЬ ІДЕНТИФІКАЦІЇ полягає в тому, що постраждалі:

- не хочуть розголошувати те, що з ними сталося через можливе осуд;
- бояться помсти работоргівців, яка може бути спрямована не тільки на них, а й на членів/-нких їх сім'ї;
- не сподіваються на справедливість;
- не довіряють представникам/-ницям офіційних структур;
- не бачать сенсу в зверненнях в офіційні структури;
- не знають своїх прав;
- не знають про можливості отримання необхідної допомоги;
- бояться відповідальності за порушення законодавства;
- не можуть дати адекватну оцінку тому, що з ними сталося і зробити відповідні кроки.

ПІД ЧАС ІДЕНТИФІКАЦІЇ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ВАЖЛИВО ВРАХОВУВАТИ ЯК ПРЯМІ, ТАК І НЕПРЯМІ ОЗНАКИ (ПРО ЯКІ МИ ПОГОВОРИМО ДАЛІ). ВАРТО ЗВАЖАТИ, ЩО ЧАСТО ЛЮДИ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ В СИТУАЦІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, НЕ УСВІДОМЛЮЮТЬ СЕБЕ ПОСТРАЖДАЛИМИ АБО НЕ ГОТОВІ ПРО ЦЕ ЗАЯВИТИ.

ХТО МОЖЕ ІДЕНТИФІКУВАТИ ПОСТРАЖДАЛИХ ЛЮДЕЙ?

Фахівці та фахівчині:

- органів місцевого самоврядування
- служб у справах дітей
- центрів соціальних служб
- соціального захисту населення
- центрів соціально-психологічної допомоги
- центрів соціально-психологічної реабілітації
- закладів охорони здоров'я
- закладів освіти
- національної поліції
- прокуратури
- центрів надання адміністративних послуг
- державної міграційної служби
- безоплатної вторинної правничої допомоги
- державної прикордонної служби
- державної служби з питань праці
- центрів зайнятості
- пенсійного фонду
- організацій громадянського суспільства

А також:

- представники та представниці бізнесу
- рідні
- знайомі
- друзі та подруги
- сусіди/-ки
- колеги/-жанки
- та інші небайдужі люди.

ІНДИКАТОРИ ТА КРИТЕРІЇ ВИЯВЛЕННЯ ПОСТРАЖДАЛИХ ОСІБ

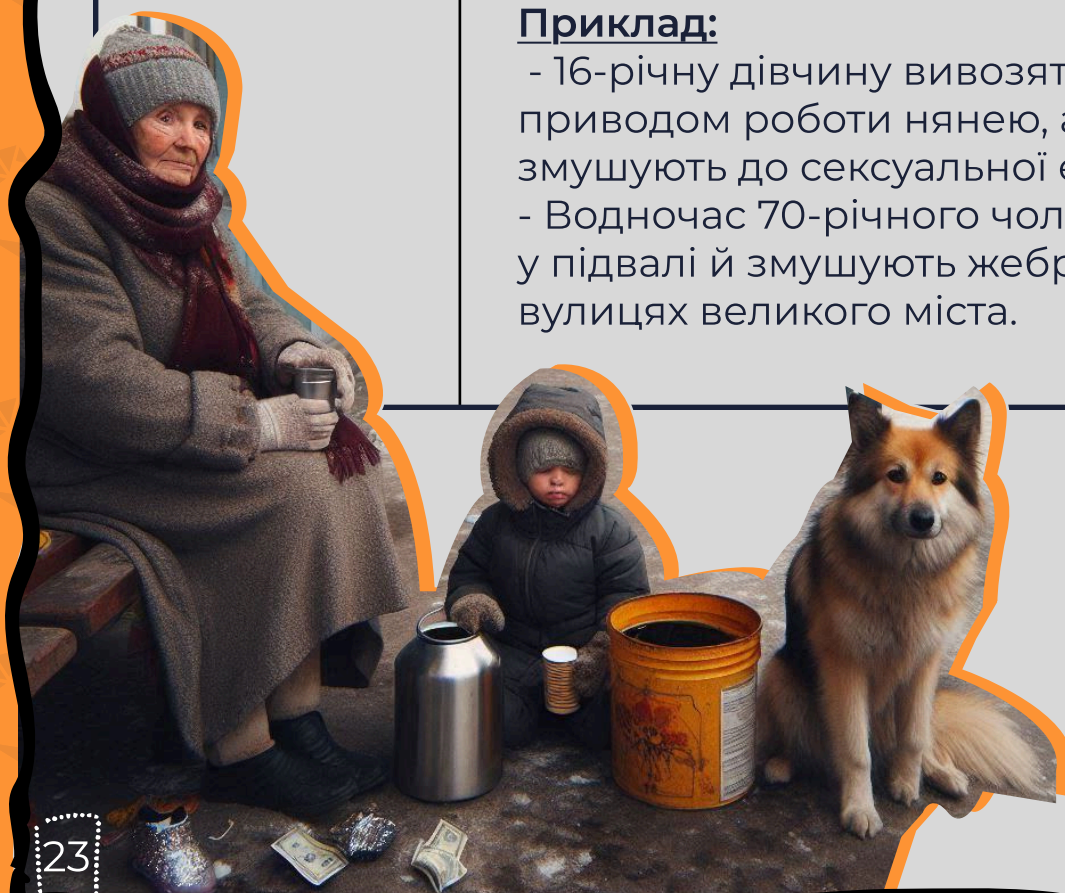
НЕПРЯМІ ІНДИКАТОРИ (КРИТЕРІЇ)

ВІК

Під час оцінки ризику слід враховувати, що ймовірність потрапляння у ситуацію торгівлі людьми вища серед молодших осіб. Молоді та фізично здорові люди частіше стають об'єктами різних форм експлуатації, зокрема трудової, сексуальної, експлуатації з метою вилучення органів чи залучення до збройних конфліктів. Діти найчастіше зазнають переміщення в інші країни або регіони для незаконного усиновлення, використання у жебракуванні, у сфері сексуальної експлуатації чи порнобізнесі. Осіб похилого віку здебільшого примушують до жебракування.

Приклад:

- 16-річну дівчину вивозять за кордон під приводом роботи нянею, але на місці змушують до сексуальної експлуатації.
- Водночас 70-річного чоловіка утримують у підвалі й змушують жебракувати на вулицях великого міста.



СТАТЬ

Цей критерій безпосередньо пов'язаний із видом експлуатації. Упродовж останніх років простежується зростання випадків трудової експлуатації, якій піддаються і чоловіки, і жінки. При цьому чоловіків частіше примушують до важких фізичних робіт — у сільському господарстві, будівництві, на виробництві. Жінок здебільшого залучають до робіт, що вважаються «легшими», наприклад, у сфері догляду за людьми похилого віку чи хворими, у домашньому господарстві або швейних майстернях. Торгівля людьми з метою сексуальної експлуатації здебільшого стосується жінок і дівчат. Водночас слід враховувати, що нерідко трапляються випадки змішаної експлуатації — найчастіше трудової та сексуальної, але можливі й інші поєднання.

Приклад:

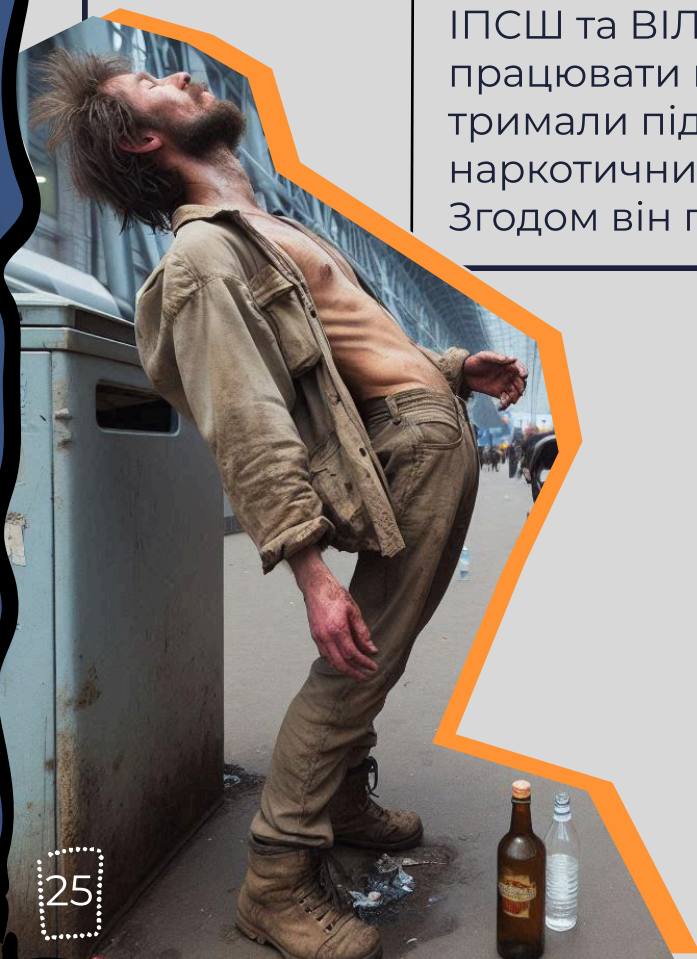
- Чоловіка із сільської місцевості обманом вивозять у будівельну бригаду в іншу область. Йому обіцяють 800 грн на день, але після приїзду він працює по 14 годин на добу на важких роботах (бетонування, вантажні роботи) без будь-якої оплати та належних умов проживання. - Дівчині обіцяють роботу офіціантки у нічному клубі. Після прибуття її змушують надавати сексуальні послуги клієнтам під загрозами насильства. - Молоду жінку вербують для роботи в готелі прибиральницею. На місці її змушують не лише виконувати важку працю без оплати, а й надавати сексуальні послуги адміністрації та клієнтам.

ФІЗИЧНИЙ СТАН

У більшості випадків особи, які постраждали від торгівлі людьми, мають проблеми зі здоров'ям, проте їхні прояви залежать від конкретних умов та характеру експлуатації. Це можуть бути фізичні ушкодження та каліцтва, сліди насильства (синці, опіки, шрами, порізи), виснаження або надмірна втрата ваги, хронічні та інфекційні захворювання (зокрема ВІЛ/СНІД, ІПСШ), а також залежності — алкогольна чи наркотична.

Приклад:

- Чоловіка примушували працювати на цегельному заводі без засобів захисту. У нього численні опіки рук та шрами від порізів, отриманих під час роботи. - Жінка, яку утримували у «салоні» для надання сексуальних послуг, виглядала виснаженою, мала надмірну втрату ваги та ознаки недоїдання. - Після перебування в умовах сексуальної експлуатації у дівчини виявили ІПСШ та ВІЛ. - Хлопця, якого змусили працювати на будівництві за кордоном, тримали під постійним алкогольним та наркотичним впливом, щоб він не тікав. Згодом він повернувся із залежністю.



ЗОВНІШНІЙ ВИГЛЯД

Часто зовнішній вигляд осіб, які пережили психотравмуючі події, може свідчити про їхнє перебування в ситуації експлуатації. Це може проявлятися у невідповідному сезону чи розміру одязі, неохайності, занедбаному стані. У випадках сексуальної експлуатації жінки та дівчата іноді змушені носити характерний одяг та використовувати надмірно яскравий макіяж.

Приклад:

- Хлопця виявили взимку у легкій літній куртці та кросівках без шкарпеток. Він працював на нелегальному виробництві, де йому не надавали теплого одягу.
- Жінка, яку примушували до примусової праці у сільському господарстві, виглядала виснаженою, із брудним волоссям та руками, вкритими тріщинами й ранами, що свідчило про відсутність елементарних умов для гігієни.
- Дівчину знайшли у нічному клубі — вона була одягнена у відвертий одяг, мала надто яскравий макіяж і синці на руках, які вона намагалася приховати.
- Чоловіка, який працював без вихідних у підпільному цеху, бачили у постійно брудному й зношеному одязі, який йому забороняли змінювати чи купувати новий.



**ПСИХОЛОГІЧНИЙ
СТАН**

Перебування в умовах експлуатації має серйозні психотравмуючі наслідки, які часто зберігаються протягом тривалого часу. Постраждалі можуть мати різні психічні розлади та емоційні порушення. Для них характерні тривожність, страх, замкненість, підозрілість, небажання ділитися особистим досвідом, відчуженість і відчуття самотності. Часто виникає розгубленість, розпач, втрата довіри до людей, зневіра у власних силах і можливостях.

Наслідком пережитого є занижена самооцінка, відчуття безпорадності, невпевненості, схильність до самозвинувачення або, навпаки, до перекладання провини на оточення. У випадках сексуальної експлуатації типовими стають почуття сорому, ганьби та провини.

Нерідко спостерігаються неадекватні або надмірні емоційні реакції на зовнішні подразники: здригання, плач, агресія у відповідь на звуки, певні слова чи появу незнайомих людей. Можливі провали у пам'яті, прояви аутоагресії (навмисне завдання шкоди собі), а також суїцидальні думки чи спроби.

Приклад:

- Жінка, яка повернулася після трудової експлуатації за кордоном, відмовлялася спілкуватися з працівниками соціальних служб, уникала зорового контакту, тремтіла при будь-якому запитанні про умови роботи.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН

- Дівчина після сексуальної експлуатації постійно повторювала, що «сама винна» у тому, що з нею сталося, і вважала себе «не вартою кращого життя». - Чоловік, який пережив примусову працю на будівництві, різко реагував на гучні звуки — здригався, кричав або ховався під стіл, бо це нагадувало йому крики наглядачів. - Підліток, якого примушували до жебрацтва, навмисно завдавав собі порізів на руках, пояснюючи, що «так легше забути, що відбувається». - Жінка, яка пережила сексуальну експлуатацію, неодноразово намагалася вчинити самогубство, бо вважала, що не зможе повернутися до «нормального» життя.



ІНДИКАТОРИ ТА КРИТЕРІЇ ВИЯВЛЕННЯ ПОСТРАЖДАЛИХ ОСІБ

ПРЯМІ ІНДИКАТОРИ (КРИТЕРІЇ)

Прямі індикатори (критерії) визначаються на основі чинних нормативно-правових актів, які встановлюють ознаки злочину «торгівля людьми». До них належать: Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності; Закон України «Про протидію торгівлі людьми» від 20 вересня 2011 року № 3739-VI; а також стаття 149 Кримінального кодексу України «Торгівля людьми».

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ

Купівля-продаж людини полягає у безповоротній передачі або отриманні особи за грошову винагороду. Такий злочин вважається завершеним уже з моменту передачі чи отримання людини та отримання (або навіть лише домовленості про отримання) винагороди. Під час здійснення акту купівлі-продажу до постраждалої особи можуть застосовувати фізичне чи психологічне насильство, обман, а також використовувати її безпорадний стан (наприклад, через малолітній вік, психічне захворювання, алкогольне чи наркотичне сп'яніння).

На практиці найбільш поширеними є випадки купівлі-продажу дітей. У ролі продвців/-чинь чи посередників/-ниць у таких ситуаціях можуть виступати батьки, близькі родичі/-чки, опікуни/-ки, а також посадові особи — керівники / керівниці дитячих будинків, інтернатів, працівники / працівниці освітніх чи медичних установ.

Приклад 1 (насильство і продаж підлітка):

Підлітка викрадають з вулиці та за гроші передають злочинцям, які змушують його перевозити наркотики через кордон.

	Приклад 2 (дитина, яку продали батьки): Через бідність батьки погоджуються передати свого сина знайомим «для виховання» за грошову винагороду. Насправді дитину вивозять у сусідню країну та примушують до жебрацтва.
ІНША НЕЗАКОННА УГОДА, ОБ'ЄКТОМ ЯКОЇ Є ЛЮДИНА	Інші незаконні угоди з людиною передбачають дії, не пов'язані безпосередньо з купівлею-продажем. Це може бути передача особи в рахунок погашення боргу, в обмін на інші цінності чи послуги матеріального характеру, дарування, договір міни, а також «надання в користування» чи навіть «в оренду». Така передача може мати як безповоротний характер, так і відбуватися на певний строк. Злочин вважається завершеним з моменту фактичної передачі чи отримання людини. Приклад 1 (передача в рахунок боргу): Чоловік не може повернути борг, і кредитор забирає його доньку «на роботу» як «компенсацію». Насправді дитину змушують до жебрацтва. Приклад 2 (обмін на послуги): Батьки передають свого сина знайомим у село «для допомоги по господарству» в обмін на продукти харчування. Хлопчика примушують працювати на фермі з ранку до ночі.

Кожна складова містить низку ознак, які у реальних випадках можуть проявлятися по-різному. У таблиці нижче в стовпці «Критерії / індикатори» подано детальний опис кожної ознаки та можливих проявів.

Для виявлення особи, яка постраждала від торгівлі людьми, достатньо наявності підтверджуючого факту та / або свідчення у кожній із складових частин «Дії», «Способи вчинення дій», «Мета – експлуатація», а у тому випадку, коли такою особою є дитина, – «Дії» та «Мета – експлуатація».

ПРЯМІ ІНДИКАТОРИ (КРИТЕРІЇ)



ДІЯ(КРИТЕРІЇ)	
Ознаки форм злочину	Критерії / Індикатори
ВЕРБУВАННЯ	Вербування — це процес, під час якого з людиною досягається домовленість про подальші дії, що ведуть до експлуатації. Така домовленість може бути: • «добровільною» — коли людину запрошують або переконують погодитися; • вимушеною — коли застосовуються шантаж, погрози чи інші форми тиску. До таких дій належать переміщення, переховування чи передача іншій особі з метою подальшої експлуатації. Вербування вважається завершеним з моменту здійснення конкретних дій, спрямованих на досягнення домовленості з особою, яку планують використати в експлуатації. Увага! Згода на отримані пропозиції не є дійсною через приховану інформацію щодо кінцевої мети-експлуатації.
	А У цьому випадку людині надають неправдиву інформацію або обіцяють працевлаштування, навчання чи інші можливості з вигідними умовами оплати та проживання. Проте після переміщення її примушують до зовсім іншої діяльності, без дотримання будь-яких домовленостей щодо умов перебування та винагороди. Приклад 1 (робота за кордоном): Дівчині пропонують легальну роботу офіціанткою в Європі з гарною зарплатою та житлом. Після приїзду її забирають у «салон», де примушують до сексуальної експлуатації.

ВЕРБУВАННЯ		Приклад 2 (навчання): Групі людей пропонують збір фруктів із зарплатою у валюті. Замість цього їх перевозять у віддалений район, де примушують працювати у полі по 16 годин на добу за їжу й ночівлю у сараї.
	Б	Такий спосіб передбачає ситуації, коли під час домовленості з людиною вербувальник свідомо надає частково неправдиву інформацію, наприклад, щодо умов оплати чи проживання. Приклад: людині пропонують займатися певною діяльністю (надавати послуги) з обіцяною оплатою та відповідними умовами перебування. Однак після переміщення та передачі / отримання її змушують виконувати обіцяну роботу без виплати винагороди та без дотримання раніше озвучених умов проживання. Приклад 1 (праця без оплати): Жінці обіцяють роботу прибиральницею в готелі з оплатою 600 євро та проживанням у гуртожитку. Після приїзду вона дійсно прибирає номери, але зарплату їй не виплачують, а живе вона у підвалі без умов. Приклад 2 (інша реальність умов): Чоловіку пропонують роботу водія з проживанням у комфортному житлі. Після переміщення його змушують працювати водієм, але поселили у переповнену кімнату без опалення та води, а зарплату зменшили удвічі через «вигадані штрафи».
	В	Цей вид вербування передбачає ситуації, коли людина позбавлена можливості вільно висловити свою волю або відмовитися. Це може відбуватися через застосування фізичного насильства, викрадення, погрози життю чи безпеці близьких, а також шантаж.

ВЕРБУВАННЯ	Приклад 1 (погрози родині): Чоловіка змушують погодитися на «роботу» за кордоном, погрожуючи, що якщо він відмовиться, його дітей заберуть із дому та «покарають». Приклад 2 (викрадення): Дівчину силою саджають у машину, вивозять в інший регіон і там змушують працювати у сфері сексуальних послуг.
ПЕРЕМІЩЕННЯ	Під переміщенням розуміють будь-які дії, спрямовані на зміну місця перебування людини, як із перетином державного кордону, так і без нього. Таке переміщення може здійснюватися відкрито або приховано, добровільно чи під примусом. Щоб зменшити ризик втрати контролю над особою або її контактів із зовнішнім середовищем, переміщення зазвичай здійснюється під явним чи прихованим супроводом. Злочин вважається завершеним з моменту фактичної зміни місця перебування людини. А переміщення всередині країни (внутрішня торгівля людьми) Це переміщення людини з місця її постійного проживання або перебування до іншого населеного пункту чи регіону в межах тієї ж країни, де вона була завербована. Приклад 1 (будівництво): Групу чоловіків перевозять із маленького містечка до великого міста під приводом офіційного працевлаштування. Насправді вони працюють на будівництві без договорів, зарплати й належних умов проживання. Приклад 2 (жебрацтво): Дітей із малозабезпечених сімей перевозять до великих міст, де їх змушують просити милостиню біля вокзалів і торгових центрів. Увечері всі зібрані гроші відбирають дорослі організатори.

ПЕРЕМІЩЕННЯ	Б Переміщення, пов'язане з перетином кордону (транснаціональна торгівля людьми)	Таке переміщення відбувається з вивезенням людини за межі країни та може здійснюватися як легальним шляхом, так і незаконним — з використанням підроблених чи викрадених документів або через незаконний перетин кордону. Приклад 1 (жебрацтво): Групу дітей вивозять за кордон під виглядом туристичної поїздки. Там їх змушують жебракувати на вулицях і віддавати всі гроші організаторам. Приклад 2 (сексуальна експлуатація): Дівчині пропонують роботу офіціантки у ресторані за кордоном. На місці відбирають документи й примушують до надання сексуальних послуг у нічному клубі.
ПЕРЕХОВУВАННЯ	А Фізичне переховування	Це дії, спрямовані на ускладнення або повне унеможливлення виявлення людини. Зазвичай вони передбачають обмеження її фізичних контактів з іншими людьми, у тому числі з представниками та представницями правоохоронних чи інших державних органів. Переховування вважається завершеним злочином із моменту заволодіння особою та фактичного початку обмеження її свободи. Це утримання людини у закритому приміщенні або на визначеній території з повною заборогою чи суттєвим обмеженням контактів із зовнішнім світом. Воно може включати обмеження пересування або перевезення з одного місця до іншого під контролем. Приклад 1 (утримання у приміщенні): Жінку, яку примушують до сексуальної експлуатації, тримають у квартирі з ґратами на

ПЕРЕХОВУВАННЯ	Фізичне переховування	вікнах, забороняючи виходити на вулицю чи спілкуватися з сусідами. Приклад 2 (ізоляція робітників): Чоловіків, які працюють на нелегальному виробництві, утримують у закинутому складі, де вони живуть і працюють. Їм заборонено залишати територію, а виїзди контролюються «охоронцями».
	Б Інші дії, які ускладнюють або унеможливають виявлення людини	Це способи маскування, які включають зміну зовнішності, а також застосування медикаментозного впливу, зокрема використання алкоголю, наркотичних чи психотропних речовин для контролю над особою. Приклад 1 (медикаментозний вплив): Чоловіку, який утримується у трудовій експлуатації, регулярно дають заспокійливі препарати та алкоголь, щоб він був постійно в пригніченому стані та не намагався втекти. Приклад 2 (фальсифікація документів): Підлітку роблять підроблені документи з іншими даними, щоб у разі перевірки він не зміг довести свою справжню особу та вік.
ПЕРЕДАЧА / ОДЕРЖАННЯ ЛЮДИНИ		Це дії, під час яких контроль над людиною переходить від однієї особи до іншої. Така ситуація може виникати, наприклад, коли вербувальник / вербувальниця або перевізник / перевізниця передає людину тим, хто далі здійснюватиме її експлуатацію. Приклад 1 (одержання для трудової експлуатації): Групу чоловіків після перетину кордону зустрічає інша особа, яка відвозить їх на ферму. Там вони працюють без оплати й під постійним контролем.

Приклад 2 (ланцюгова передача):

Молоду жінку після викрадення кілька разів «передають» від однієї групи злочинців до іншої, аж поки вона не потрапляє до організованої мережі сексуальної експлуатації.

СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ ДІЙ

СПОСОБИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ДЛЯ ВТЯГНЕННЯ ЛЮДИНИ У СИТУАЦІЮ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Обман

Цей спосіб полягає у навмисному наданні людині неправдивої інформації, наприклад, щодо можливостей працевлаштування, умов роботи, розміру заробітку чи можливості безперешкодно повернутися додому. Також може мати місце замовчування важливих фактів, знання яких могло б вплинути на рішення людини.

Приклад 1: Жінці обіцяють офіційну роботу медсестрою в іншій країні. Насправді після приїзду її змушують працювати прибиральницею без зарплати.

Приклад 2: Молодому хлопцю пропонують навчання за кордоном, але після приїзду його змушують працювати на фермі у важких умовах.

Зловживання довірою

Цей спосіб полягає у використанні вже наявних особистих чи інших стосунків між вербувальником / вербувальницею та людиною. Довіра, яку людина відчуває до знайомого / знайомої, родича / родички чи навіть колеги / колежанки, використовується для введення її в ситуацію експлуатації.

Приклад 1: Подруга переконує дівчину поїхати на роботу разом, обіцяючи підтримку, але на місці її примушують до проституції.

Приклад 2: Родич домовляється про працевлаштування племінника, а фактично передає його для трудової експлуатації.

СПОСОБИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ДЛЯ ВТЯГНЕННЯ ЛЮДИНИ У СИТУАЦІЮ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ	Використання уразливого стану особи	Уразливий стан — це ситуація, коли через фізичні чи психічні особливості (наприклад, психічне захворювання, тяжкий емоційний стан, інвалідність) або зовнішні обставини (відсутність житла чи роботи, фінансова залежність від інших людей, попередній досвід насильства чи торгівлі людьми) людина втрачає або має обмежену здатність усвідомлювати свої дії, приймати самостійні рішення та протидіяти примусу чи незаконним діям. Уразливість може бути пов'язана також із важкими особистими чи сімейними обставинами — наприклад, хворобою близьких, наявністю значного боргу, який потрібно терміново віддати. У таких випадках експлуататори користуються ситуацією, щоб втягнути людину в торгівлю людьми. Приклад 1: ВПО, яка втратила житло, обіцяють роботу з проживанням, але насправді змушують працювати безкоштовно в підсобному господарстві. Приклад 2: Жінці після домашнього насильства пропонують «захист і дах», а потім утримують у сексуальній експлуатації.
	Шантаж	Це спосіб впливу, коли людині погрожують розголосити інформацію, яку вона або її близькі намагаються зберегти в таємниці. Такі відомості можуть стосуватися як минулого, так і теперішнього життя, а їх оприлюднення може зашкодити честі, гідності чи репутації людини. Страх перед цим використовується для примушування до потрібних дій. Приклад 1: Чоловікові погрожують оприлюднити борги його родини, якщо він не погодиться на роботу за кордоном.

	Приклад 2: Дівчині погрожують розіслати інтимні фото знайомим, якщо вона відмовиться виконувати злочинні завдання.
Викрадення	Це дія, що полягає у відкритому чи прихованому заволодінні людиною з подальшим обмеженням її свободи на будь-який період часу. Викрадення може здійснюватися із застосуванням фізичного чи психологічного насильства, наприклад під загрозою зброї, або шляхом обману — коли людину заманюють у певне місце під вигаданим приводом. Приклад 1: Підлітка заманюють у машину, нібито щоб підвезти додому, але відвозять у інший регіон для примусової праці. Приклад 2: Жінку викрадають біля вокзалу, відбирають документи й примушують працювати у нічному клубі.



СПОСОБИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ НАД ЛЮДИНОЮ ПІД ЧАС ЕКСПЛУАТАЦІЇ	Втягнення у боргову кабалу	Цей метод зазвичай використовується ще на етапі вербування. Людині пропонують «позичити» кошти на дорогу чи інші витрати, а після прибуття на місце призначення їй повідомляють, що спершу потрібно відпрацювати борг. Надалі застосовується система штрафів і додаткових «витрат», у результаті чого борг постійно зростає, роблячи звільнення фактично неможливим. Приклад 1: Людині оплачують квиток за кордон, але після прибуття кажуть, що вона винна утричі більше і повинна працювати безкоштовно. Приклад 2: Працівникам / працівницям щодня нараховують «штрафи» за їжу й житло, через що їхній «борг» лише збільшується.
	Вилучення документів, які посвідчують особу / проїзних документів	Часто після прибуття на місце призначення або навіть під час переміщення у людини забирають паспорти чи інші документи. Зазвичай це відбувається під різними приводами — нібито для легалізації перебування, оформлення страховки чи інших «необхідних» процедур. Такий спосіб позбавляє людину можливості вільно пересуватися чи звернутися по допомогу. Приклад 1: Після приїзду на обіцяну роботу у жінки забирають паспорт «для реєстрації» й не повертають. Приклад 2: У групи чоловіків конфіскують проїзні документи під час перетину кордону, щоб вони не змогли втекти.



СПОСОБИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ НАД ЛЮДИНОЮ ПІД ЧАС ЕКСПЛУАТАЦІЇ

Погрози віддати у руки представників/-ць влади, зокрема, правоохоронних органів

Експлуататори/-ки свідомо формують у постраждалої особи страх перед владою. Її переконують, що перебування у нелегальному становищі неминуче призведе до серйозних наслідків — штрафів, ув'язнення чи заборони на в'їзд у країну. Використовуючи цей страх, злочинці/-иці утримують людину під контролем і не дозволяють звернутися по допомогу.

Приклад 1: Чоловіку нагадують, що він працює нелегально, і погрожують викликати поліцію, якщо він відмовиться працювати далі.

Приклад 2: Жінку, яку утримують у борделі, залякують депортацією та заборонаю на в'їзд у країну.

Насильство або погрози його застосування

Контроль над людиною може здійснюватися шляхом фізичного або психологічного насильства. Фізичне насильство включає побиття, катування, зґвалтування, позбавлення їжі чи води. Психологічне насильство проявляється у приниженнях, постійному залякуванні, образах та інших формах тиску, які викликають відчуття страху і безпорадності.

Приклад 1: Чоловіка, що відмовляється виходити на роботу, б'ють та позбавляють їжі.

Приклад 2: Дівчині постійно погрожують, що її скалічать, якщо вона відмовиться надавати сексуальні послуги.

СПОСОБИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ НАД ЛЮДИНОЮ ПІД ЧАС ЕКСПЛУАТАЦІЇ		Погрози розправи з близьким оточенням Експлуататори/-ки часто отримують інформацію про родину чи найближче оточення людини та використовують її для залякування. Людині погрожують заподіяти шкоду її близьким, що стає дієвим інструментом шантажу й змушує підкорятися вимогам. Приклад 1: Жінці кажуть, що її дитина постраждає, якщо вона спробує втекти. Приклад 2: Чоловіку демонструють фото його батьківського дому, натякаючи, що родина у небезпеці.
Мовна, соціальна та фізична ізоляція		Цей спосіб контролю полягає в обмеженні свободи пересування людини та її контактів із зовнішнім світом. Це може виражатися у забороні спілкуватися рідною мовою, відсутності доступу до соціального оточення чи повній ізоляції від суспільства. Приклад 1: Чоловіків, що працюють на фермі, утримують у віддаленому селі без можливості користуватися телефоном. Приклад 2: Жінку, яка не володіє іноземною мовою, змушують працювати у домогосподарстві, повністю ізолюючи від зовнішнього світу.
Використання службового становища		Цей спосіб полягає у діях або бездіяльності посадових осіб, у тому числі представників/-ниць органів влади, які співпрацюють із злочинцями / злочиницями. Внаслідок цього може не відбуватися належного реагування на факт торгівлі людьми. Такі особи іноді самі виступають клієнтами/-ками у випадках сексуальної експлуатації, приховують документи постраждалих, примушують їх до праці, залякують штрафами, ув'язненням чи заборобою в'їзду до

	Використання службового становища	країни. Окремі представники/-ниці влади можуть забезпечувати «прикриття» діяльності злочинних груп. Приклад 1: Поліцейський/-а ігнорує звернення жінки, яка намагається втекти з місця експлуатації, бо сам отримує від цього зиск. Приклад 2: Посадовець/-иця дитячого будинку передає дитину злочинцям в обмін на гроші.
МЕТА – ЕКСПЛУАТАЦІЯ		
ПРИМУСОВА ПРАЦЯ		Під примусовою працею розуміють будь-яку роботу чи послуги, які людина змушена виконувати під загрозою покарання і які вона не погоджувалася виконувати добровільно. Це може стосуватися різних сфер, зокрема й використання у домашньому господарстві. Приклад 1: Чоловіка примушують працювати на цегельному заводі під загрозою побиття. Приклад 2: Жінку використовують як хатню робітницю без вихідних і оплати.
	А Недобровільний характер роботи	Людину примушують працювати або надавати послуги всупереч її волі шляхом застосування фізичного чи психологічного насильства. Для цього можуть використовувати погрози покарання, реальні акти насильства або залякування видачею органам влади — наприклад, у разі нелегального перебування чи роботи в країні, або ж у випадках, коли за певні види діяльності в конкретній державі передбачена кримінальна відповідальність. Приклад 1: Чоловіку погрожують депортацією через відсутність документів, змушуючи працювати на будівництві по 14 годин щодня.

ПРИМУСОВА ПРАЦЯ

	Приклад 2 (викрадення): Жінку б'ють та залякують, аби вона виконувала хатню роботу в домі «роботодавця» без права відмови.
Б Відсутність дійсної трудової угоди та / або утримання частини заробітної плати або не виплата взагалі	У таких випадках людина працює без офіційного оформлення або ж із фіктивною угодою, що не має юридичної сили. Усі матеріальні результати праці та дохід можуть повністю привласнюватися «роботодавцем / роботодавицею». Часто виплати або не здійснюються взагалі, або ж значно не відповідають обсягу та складності роботи. Додатково застосовуються надмірні утримання чи штрафи, які ще більше зменшують заробіток. Приклад 1: Людей набирають на роботу на фабрику, але після прибуття їм повідомляють, що «контракт оформлять пізніше» — зарплату не виплачують місяцями. Приклад 2: Працівникам/-ицям виплачують лише 10 % від обіцяної суми, а решту списують на «штрафи за проживання та харчування».
В робота в умовах, що не сумісні з поняттям достойної / безпечної праці	Це ситуації, коли людина змушена працювати у небезпечних або шкідливих для здоров'я умовах, з грубими порушеннями правил безпеки. До таких умов належать робота на екстремально небезпечних виробництвах, виконання завдань без належних засобів захисту, надмірно тривалий робочий день, відсутність вихідних та можливості для відпочинку. Приклад 1: Чоловіків змушують працювати у шахті без вентиляції та захисних касок, що призводить до травм. Приклад 2: Жінки працюють у швейному цеху по 16 годин на добу при високій температурі, без вентиляції й перерв.

ПРИМУСОВА ПРАЦЯ

Г	Людину можуть утримувати у приміщеннях, що не придатні для життя: бараках, сараях, занедбаних або аварійних будівлях. Часто відсутні умови для задоволення базових потреб — доступ до води, їжі, санітарії чи безпеки. Приклад 1: Працівників/-ниць поселяють у закинутому сараї без води, електрики та опалення. Приклад 2: Людей тримають у переповненому гуртожитку, де на 20 осіб є лише один туалет і відсутні умови для приготування їжі.
Д	Людина позбавлена можливості самостійно розпоряджатися своїм заробітком — їй можуть видавати лише мінімальні кошти на дрібні витрати. Вона не має свободи пересування чи спілкування, а її паспорти, інші документи, що посвідчують особу або дають право на подорожі, утримуються «господарем / господаркою». Це створює повну контрольованість та ізоляцію від зовнішнього світу. Приклад 1: Усі зароблені гроші експлуататор/-ка залишає собі, видаючи людині лише дрібні кошти на проїзд. Приклад 2: У працівників/-ниць відбирають паспорти та телефони, позбавляючи їх можливості залишити місце роботи.
П	Консумація є особливою формою трудової експлуатації, коли людину змушують працювати у барах, ресторанах чи розважальних закладах. Постраждалих примушують спілкуватися з відвідувачами так, щоб ті замовляли найдорожчі напої чи страви або витрачали значні суми грошей іншим способом. При цьому мова не йде про надання клієнтам послуг сексуального

ПРИМУСОВА ПРАЦЯ	Примусова консумація	характеру, але людина все одно перебуває у примусовій залежності та експлуатації. Приклад 1: Дівчат змушують у нічних клубах нав'язувати клієнтам найдорожчі напої, не отримуючи за це винагороди. Приклад 2: Жінок примушують цілими вечорами сидіти з клієнтами за столиками, підтримувати «спілкування» та стимулювати витрати на алкоголь, не дозволяючи відмовитися.
РАБСТВО	Рабство — це становище, коли щодо людини здійснюються дії, подібні до реалізації права власності, повністю або частково. Тобто людину сприймають і використовують як «річ», позбавляючи її права на свободу та самостійні рішення. (Визначення подане у статті 1а Додаткової конвенції про скасування рабства, работоргівлі та інститутів і звичаїв, подібних до рабства, від 7 вересня 1956 року). Приклад 1: Чоловіка утримують у приватному господарстві як «власність», змушуючи працювати безкоштовно й застосовуючи насильство. Приклад 2: Дівчину продають від однієї злочинної групи іншій, передаючи як річ, без урахування її волі.	
		

ЗВИЧАЇ ПОДІБНІ ДО РАБСТВА ЧИ ПІДНЕВІЛЬНОГО СТАНУ	Боргова кабала — коли людина змушена працювати для погашення боргу, що постійно зростає. Кріпацький стан — прив'язка людини до певної території чи роботодавця без права вільно змінити місце проживання або праці. Примусові шлюби — випадки, коли жінку за винагороду обіцяють видати чи видають заміж її батьки, родичі або опікуни без права відмови. Передача жінки іншій особі — коли чоловік, його родина або клан мають право «передати» жінку іншій людині за винагороду або без неї. Спадкування жінки — коли після смерті чоловіка його дружина «передається у спадщину» іншій особі. Передача дітей — коли дитину батьки чи опікуни віддають іншій особі за винагороду або без неї для експлуатації чи використання дитячої праці. Приклад 1: Дівчину віддають заміж без її згоди в обмін на гроші чи худобу. Приклад 2: Дитину віддають у «користування» іншій родині для роботи по господарству за домовленістю між дорослими.
СЕКСУАЛЬНА ЕКСПЛУАТАЦІЯ	Під сексуальною експлуатацією розуміють використання людини для отримання прибутку за рахунок задоволення сексуальних потреб інших осіб. Це може відбуватися у будинках розпусти, під час вуличної проституції, у саунах і масажних салонах, приватних квартирах чи будинках, а також у так званих «агентствах дівчат за викликом». До сексуальної експлуатації також належить примушування до задоволення власних сексуальних потреб експлуататора/-ки. Приклад 1: Жінку змушують працювати у борделі під загрозою насильства. Приклад 2: Дівчину утримують у квартирі, де вона щодня обслуговує десятки клієнтів, не маючи можливості втекти.

СЕКСУАЛЬНА ЕКСПЛУАТАЦІЯ

А Недобровільний характер надання послуг	Людину примушують надавати сексуальні послуги проти її волі. Для цього застосовують або погрожують застосувати фізичне й психологічне насильство, залякують, позбавляють їжі чи води. Часто використовуються погрози видати людину органам влади — наприклад, у разі нелегального перебування чи роботи в країні, або коли надання сексуальних послуг карається за законом. Приклад 1: Жінку змушують надавати послуги під загрозою фізичної розправи. Приклад 2: Дівчині погрожують, що її передадуть поліції як нелегалку, якщо вона відмовиться працювати в борделі.
Б Неоплачуване / неправомірно низькооплачуване надання послуг	У таких випадках людину змушують надавати сексуальні послуги без жодної винагороди, обмежуючись лише місцем для проживання та їжею. Або ж оплата є штучно заниженою та неспівмірною з виконаною роботою. Додатково застосовуються надмірні вирахування чи неправомірні штрафи, які фактично позбавляють людину заробітку. Приклад 1: Жінка отримує лише їжу та ліжко, без обіцяної зарплати. Приклад 2: Дівчатам платять символічні гроші, але списують «штрафи» за житло й одяг, через що вони залишаються без заробітку.
В Небезпечні умови надання послуг	Людину змушують надавати сексуальні послуги в умовах, що становлять загрозу її життю та здоров'ю. Це може включати примус до роботи без засобів захисту (наприклад, без презервативів) або обслуговування клієнтів із небезпечними чи принизливими вимогами.

СЕКСУАЛЬНА ЕКСПЛУАТАЦІЯ		Приклад 1: Жінку змушують працювати без засобів захисту, ризикуючи заразитися ВІЛ чи ІПСШ. Приклад 2: Дівчину примушують обслуговувати клієнтів, які мають небезпечні та принизливі вимоги.
	Г Неконтрольована сексуальна практика	Це ситуації, коли людину змушують обслуговувати надмірну кількість клієнтів протягом дня, а також працювати без вихідних чи можливості відпочинку. Такий підхід призводить до виснаження, серйозних проблем зі здоров'ям та повної втрати контролю над власним життям. Приклад 1: Жінка обслуговує по 20 клієнтів на день без вихідних. Приклад 2: Дівчині не дозволяють відпочивати навіть кілька годин, що призводить до виснаження.
ВИКОРИСТАННЯ У ПОРНОБІЗНЕСІ	Під цим розуміють залучення людини до діяльності юридичних або фізичних осіб, яка пов'язана з виробництвом, збутом чи розповсюдженням матеріалів порнографічного характеру. Людину можуть примушувати брати участь як акторку чи актора, статиста/-ки або виконувати інші функції у процесі створення та поширення такої продукції. Приклад 1 (обман з «роботою моделлю»): Дівчині пропонують роботу фотомоделі за кордоном. Після прибуття у неї відбирають документи та змушують брати участь у зйомках порнографічного характеру, погрожуючи поширити матеріали серед її знайомих. Приклад 2 (залучення неповнолітніх): Підлітку обіцяють швидкий заробіток на «зніманнях для реклами». Згодом його змушують зніматися у відео з відвертим змістом, яке поширюється в інтернеті, а гроші отримують лише організатори.	

ПРИМУСОВА ВАГІТНІСТЬ

Це форма експлуатації, що посягає на волю, здоров'я та життя жінки й пов'язана з використанням її здатності до народження дітей. Вона полягає у примусовому заплідненні — природному чи штучному — без дійсної згоди жінки, у тому числі через зґвалтування або інші форми насильства. Надалі жінку змушують виношувати дитину проти її волі.

Приклад 1 (штучне запліднення): Молоду жінку утримують у закритому приміщенні та примушують пройти процедуру штучного запліднення без її згоди. Вона змушена виношувати дитину, яку після народження планують передати іншим особам за гроші.

Приклад 2 (зґвалтування з метою вагітності): Дівчину неодноразово ґвалтують, щоб вона завагітніла. Після цього її контролюють під час вагітності, позбавляючи права ухвалювати будь-які рішення, і готують до примусової передачі новонародженої дитини.

ВИЛУЧЕННЯ ОРГАНІВ

Це форма експлуатації, що передбачає примусове видалення з організму людини органу або його частини, які мають певну будову та функції. Такі дії здійснюються без реальної згоди особи або під виглядом «згоди», отриманої шляхом обману, погроз чи інших протиправних методів впливу.

Приклад 1 (обіцянка винагороди): Чоловіку пропонують 10 000 доларів за донорство нирки. Після операції він отримує лише 200 доларів, документи не повертають, а належного лікування йому не надають.

Приклад 2 (відсутність медичного нагляду): Жінку, у якої вилучили орган, виписують із клініки вже наступного дня без перев'язок, ліків і спостереження. Це призводить до інфекційних ускладнень та погіршення стану здоров'я.

ВИЛУЧЕННЯ ОРГАНІВ

А Обіцяна винагорода не сплачується в повному обсязі або не сплачується взагалі	У деяких випадках людині можуть пообіцяти значну грошову винагороду за «добровільну» згоду на вилучення органа (наприклад, нирки чи частини печінки). Проте після проведення операції виплата здійснюється лише частково або взагалі не проводиться. Такий «договір» від самого початку є незаконним, а обіцянка винагороди — лише інструмент обману та примусу. Приклад 1: Чоловіку у скрутному фінансовому становищі обіцяють 10 000 доларів за нирку. Після операції він отримує лише 500 доларів, а потім зв'язок із «організаторами» повністю зникає. Приклад 2: Жінці пропонують оплату після вилучення частини печінки. Операцію проводять у напівлегальній клініці, але грошей їй не виплачують зовсім, а після ускладнень її просто виганяють без медичної допомоги.
Б Відсутність належного медичного нагляду після трансплантації	У більшості випадків особи, в яких було вилучено орган, отримують лише мінімальний післяопераційний догляд або ж залишаються взагалі без нього. Часто їх достроково виписують із клініки, інколи навіть у день проведення операції. Така практика може спричинити серйозні ускладнення, як короткострокові, так і довготривалі, що негативно впливають на здоров'я. Приклад 1: Чоловіка після вилучення нирки виписали з клініки наступного дня без перев'язок і антибіотиків. За кілька днів у нього виникла інфекція, що призвела до тривалого лікування вже у державній лікарні. Приклад 2: Жінку, якій вилучили частину печінки, одразу після операції відвезли до орендованої квартири без жодних ліків чи догляду.

		Через кілька тижнів у неї почалися ускладнення, але вона не могла звернутися по допомогу, бо операція була проведена нелегально.
ДОСЛІДИ НАД ЛЮДИНОЮ БЕЗ ЇЇ ЗГОДИ		Це незаконне проведення медико-біологічних, психологічних чи будь-яких інших експериментів над людиною без її добровільної та усвідомленої згоди. Такі дії створюють серйозну небезпеку для життя і здоров'я, оскільки можуть призвести до фізичних або психічних ушкоджень, інвалідності чи навіть смерті. Приклад 1 (тестування ліків): Групу бездомних чоловіків примушують брати участь у випробуваннях нових медичних препаратів без пояснення наслідків і без їхньої добровільної згоди. Приклад 2 (психологічні експерименти): Постраждалих утримують у закритих приміщеннях і піддають впливу психотропних речовин для «експериментів», що призводить до серйозних психічних розладів.
ВИКОРИСТАННЯ У ЖЕБРАЦТВІ	А Жорстоке поводження	Під жорстоким поводженням розуміють дії або ставлення до людини, які виходять за межі загальноприйнятих норм та створюють серйозний ризик для її фізичного чи психічного здоров'я. У цьому контексті розрізняють чотири основні форми насильства, що можуть застосовуватися: фізичне — побиття, нанесення тілесних ушкоджень, позбавлення їжі чи сну; сексуальне — примушування до дій сексуального характеру; психологічне — приниження, залякування, образи, ізоляція; економічне — позбавлення права розпоряджатися коштами чи майном, примушування віддавати всі отримані гроші.

ВИКОРИСТАННЯ У ЖЕБРАЦТВІ

	Приклад 1: Дитину б'ють, якщо вона приносить менше грошей, ніж вимагають організатори. Приклад 2: Жінку залишають без їжі на цілий день за «недовиконання плану».
Б Неналежні умови проживання	Людей, яких експлуатують у жебрацтві, часто змушують жити у непридатних для життя місцях — бараках, підвалах, тимчасових спорудах чи навіть у пластикових вагонетках. У таких приміщеннях відсутні базові санітарні умови, що становить серйозну загрозу для здоров'я та безпеки. Приклад 1: Людей селять у підвалах без опалення й доступу до води. Приклад 2: Дітей утримують у закинутих вагонах без санітарних умов.
В Жебрацтво під пильним наглядом та контролем	Це ситуації, коли людей організовано примушують займатися жебрацтвом під постійним контролем. Для утримання у такому стані можуть застосовувати різні форми насильства — побиття, сексуальне насильство, навмисне заподіяння каліцтв чи інших фізичних травм. Такий контроль робить людину повністю залежною та позбавляє можливості відмовитися від примусової діяльності. Приклад 1: Дітей змушують просити гроші під контролем «наглядача», який стоїть поруч. Приклад 2: Дорослих возять мікроавтобусами по різних місцях міста, суворо контролюючи час і виручку.

ВИКОРИСТАННЯ У ЖЕБРАЦТВІ	Г Весь дохід відбирається	Людей, яких примушують до жебрацтва, змушують віддавати всі отримані гроші організаторам. Вони не мають права залишати собі навіть частину заробленого. Часто для цього запроваджується жорсткий контроль — регулярна перевірка виручки, встановлення «норм» щодо щоденної суми, яку потрібно здобути. У разі невиконання вимог застосовуються покарання: побиття, позбавлення їжі чи сну, інші форми насильства. Приклад 1: Чоловік цілий день просить милостиню, але ввечері всі гроші забирають організатори. Приклад 2: Дівчинці дозволяють залишити лише дрібні монети «на їжу», решту відбирають під загрозою побиття.
ВТЯГНЕННЯ В ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ	Це дії, спрямовані на те, щоб під психологічним чи фізичним тиском змусити людину брати участь у протиправних вчинках. Така експлуатація може включати примушування до крадіжок, виготовлення, перевезення чи поширення наркотиків, контрабанди та інших заборонених товарів, торгівлі зброєю, викрадення або збуту транспортних засобів, а також участі в інших злочинах. Приклад 1 (перевезення наркотиків): Підлітка змушують перевозити пакунки через кордон, переконуючи, що «там лише ліки», а пізніше шантажують і погрожують видати поліції. Приклад 2 (участь у крадіжках): Молоду жінку залякують викриттям її нелегального статусу за кордоном і примушують брати участь у магазинних крадіжках, щоб «відпрацювати борг».	

ВИКОРИСТАННЯ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ	Полягає у примусовому залученні людини до виконання бойових завдань, спрямованих на повалення державної влади, порушення суверенітету чи територіальної цілісності держави. Важливим аспектом є саме «використання особи», що вказує на її підневільне становище та вигоду, яку отримують експлуататори/-ки чи інші учасники злочинних угруповань. Приклад 1 (діти-солдати): Хлопчиків 13–14 років змушують носити боєприпаси та зброю, використовуючи як «живий щит» під час збройних сутичок. Приклад 2 (використання дорослих): Чоловіка викрадають і змушують рити окопи на лінії фронту під загрозою розправи з його родиною.
УСИНОВЛЕННЯ (УДОЧЕРІННЯ) З МЕТОЮ НАЖИВИ	Це отримання дитини на виховання в сім'ю на правах сина чи доньки, оформлене у встановленому законом порядку, але з корисливою метою — для здобуття матеріальної вигоди або уникнення певних витрат. У таких випадках дитину фактично використовують як ресурс для збагачення. Приклади: усиновлену дитину можуть примушувати до жебрацтва, використовувати для догляду за іншими людьми, залучати до азартних ігор, сексуальної експлуатації чи примусової праці. Приклад 1 (жебрацтво): Усиновлену дитину примушують щодня виходити на вулицю та просити милостиню, а ввечері всі гроші відбирають «батьки». Приклад 2 (примусова праця): Дитину «офіційно» всиновлюють, але фактично використовують для хатньої роботи й догляду за іншими дітьми в родині, без можливості ходити до школи.

ІСТОРІЯ МАРИНИ

Мене звати Марина. Мені 29 років. Маю загальну середню освіту. Вдова. Після переселення в іншу область була в пошуку роботи. Моя мати дізналась про фірму яка займається працевлаштуванням за кордоном. Домовились про майбутню роботу в Польщі на збір грибів. Мені обіцяли заробітну платню в розмірі 600\$ плюс проживання та харчування.

Я з подругою сплатила по 5000 грн готівкою та без жодних документів поїхала працювати.

В Польщі нас зустріла російськомовна жінка та привезла у великий будинок біля траси, де стояли жінки за виглядом вони були працівницями комерційного сексу. В будинку було багато дівчат, що розмовляли на різних мовах: російська, українська, польська, англійська. Незабаром до нас вийшла головна жінка, наказала віддати паспорта та видала кожній по екземпляру договору. Договори були польською мовою, єдине що я зрозуміла це «безкоштовна робота». На наші зауваження, що ми їхали на збір грибів, хазяйка даного будинку була здивована й сказала, що нас повинні були попередити в Україні про надання секс послуг.

Нас відвели до підвалу та зачинили там. Кілька разів за ніч до нас приходили та перепитували чи не змінили ми своєї думки відного секс-роботи. Казали, що чоловіки вже чекають і в нас є можливість почати заробляти собі гроші прямо зараз. Інколи питали ввічливо, інколи ні.

Вдень ми відпочивали та виконували якусь роботу по дому, а після заходу сонця нам потрібно було «обслуговувати» по 10-12 чоловіків за ніч. Було постійне психологічне насильство, інколи фізичне. І клієнти були різні. Одні ввічливі та тактовні, інші грубі та жорстокі, приходи і тверезі, і п'яні, і під дією якихось наркотиків.

Після двох місяців такої праці, коли ми були фізично у виснаженому стані, нас відвезли на автовокзал, віддали паспорти, купили квитки і відправили додому.

ДЛЯ НОТАТОК:

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРВ'Ю

Знання правил проведення інтерв'ю / бесіди з постраждалими від торгівлі людьми є обов'язковим для кожного фахівця та кожної фахівчині, які працюють з людьми. Якщо виявлено людину, яка могла опинитися в ситуації експлуатації, саме інтерв'ю стає першим кроком у наданні допомоги. Воно має проводитися уважно, без тиску, з дотриманням конфіденційності та максимальної поваги.

Від того, наскільки коректно фахівець чи фахівчиня проведуть цю розмову, залежить, чи зможе він / вона довіритися системі допомоги. Саме тому знання та дотримання правил інтерв'ю є необхідною умовою, що допомагає уникнути повторної травматизації людини та забезпечити ефективне скерування до відповідних служб.

ПРИНЦИПИ:

- не зашкодь (уникайте повторної травматизація);
- проінформованість;
- приватність і конфіденційність;
- оцінка ризиків;
- пріоритет інтересів постраждалого/-ої;
- недискримінація;
- професіоналізм та відповідальність інтерв'юера/-ки.

ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРВ'Ю З ПОСТРАЖДАЛИМИ:

- Створіть атмосферу довіри і забезпечте йому/їй комфорт;
- Запевніть, що бесіда буде носити конфіденційний характер;
- Намагайтеся зробити спілкування невимушеним;
- Підтримуйте візуальний контакт протягом всієї бесіди;
- Не відволікайтеся і не перебивайте;
- Концентруйтеся тільки на основних моментах, що дозволяють вникнути в суть проблеми;
- Заохочуйте. Підкресліть сильні сторони в його\її поведінці, характері;
- Не проявляйте відкрито недовіри, але аналізуйте розказане;
- Задавайте питання по одному, формулюйте їх коротко, просто і чітко;
- Намагайтеся уникати питань, які передбачають отримання емоційних відповідей;

- Не допомагайте проти волі людини;
- Дати час на роздуми та не тисніть порадами і допомогою.
- **НЕ** КАЖІТЬ, ЩО РОЗУМІЄТЕ ЙОГО \ її. ВИ НАСПРАВДІ НЕ ЗНАЄТЕ, ЯК ТАМ БУЛО;
- **НЕ** КАЖІТЬ ХТО ПРАВИЙ, А ХТО ВИНЕН;
- **НЕ** КАЖІТЬ, ЩО ТАМ БУЛО ПОГАНО, А ТУТ ДОБРЕ;
- **НЕ** КАЖІТЬ, ЩО ЛЮДИНА МАЄ ЗАБУТИ, ЩО ТАМ БУЛО;
- **НЕ** ПЕРЕБІЛЬШУЙТЕ І НЕ ЗМЕНШУЙТЕ ЗНАЧЕННЯ СКАЗАНОВОГО;
- **НЕ** ДАВАЙТЕ ПОМИЛКОВИХ, НЕЗДІЙСНЕНИХ ОБІЦЯНОК;
- у розмові ми націлюємося не на проблему, а на сильну сторону людини \ її ресурси;
- не бійтеся визнати, що Вам потрібен час, щоб прояснити якісь питання.
- можете сказати - «коли ти будеш готовий\-а я буду тут щоб поговорити і вислухати»



Існують декілька типів питань, які можна використовувати:

Розгорнуте питання - це таке питання, яке дозволяє потерпілому повідомити якомога більше інформації.

- «Не могли б Ви розповісти докладніше__?»
- «Ви сказали, що сталося ____, що-небудь ще з цього приводу Ви пам'ятаєте?»

Спеціальні питання -

задаються для уточнення будь-яких моментів або усунення неясності, що виникла під час вільного переказу подій або при відповіді на попередні розгорнуті питання.

- ДЕ, КОЛИ, ЩО, ХТО
- Уникайте питань ЧОМУ?

Альтернативні питання - це питання, що пропонують кілька готових варіантів відповіді, з яких потерпілим і запропоновано вибирати.

- «У Вас відібрали документи до того, як Ви перейшли кордон, або після того?»

Навідні запитання - це питання, відповідь на які мається на увазі.

- «Адже він забрав всі Ваші гроші, чи не так?»

Рекомендовано не використовувати навідні запитання.

ТАКТИКА ОПИТУВАННЯ

СТУПІНЬ 1. ПІДГОТОВКА

- місце проведення та час;
- зберіть первинну інформацію про постраждалого/-лу та ситуацію;
- стать постраждалого/-лої та інтерв'юера/-ки;
- підготуйте питання;

СТУПІНЬ 2. ПОЧАТОК ОПИТУВАННЯ

- поясніть, хто Ви такий / така
- поясніть мету опитування
- повідомте про конфіденційність, безпеку, захист інтересів клієнта/-тки
- фіксація інформації – письмово, (аудіо та відео не рекомендується)
- задоволення базових потреб опитуваного/-ної (чай, вода, бутерброд)
- створіть атмосферу довіри, невимушеності
- підлаштовуйтеся під його / її манеру і тональність
- обов'язково враховуйте його / її фізичний і емоційний стан, культурний рівень
- підтримуйте візуальний контакт протягом всієї бесіди
- заохочуйте співрозмовника/-цю. Підкресліть сильні її / його сторони
- не робіть поспішних висновків;

СТУПІНЬ 3. ЗБІР ІНФОРМАЦІЇ

- дозвольте йому / їй коротко розповісти Вам про себе
- з'ясуйте, як він / вона опинився/лася в цій ситуації, що було до
- слухайте уважно. 80% часу слухаймо, 20% часу питаємо
- слідкуйте за його / її реакцією
- не сперечайтесь, не критикуйте, не осуджуйте
- не проявляйте відкрито недовіри, але аналізуйте розказане співрозмовником/-цею
- якщо в оповіданні є неузгодженість, ввічливо попросіть дати пояснення
- не відволікайтесь і не перебивайте
- не бійтеся визнати, що Вам потрібен час, щоб прояснити якісь питання

- задавайте питання по одному, формулюйте їх коротко, просто і чітко
- використовуйте питання різного типу - розгорнуті – спеціальні – альтернативні - навідні.

СТУПІНЬ 4. СПІЛЬНЕ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ЩОДО ПОДАЛЬШИХ КРОКІВ

- з'ясуйте, яка ситуація тепер!
- спільно розробіть і узгодьте подальші кроки!
- домовтеся про те, як Ви будете підтримувати контакт!
- не давайте помилкових, нездійснених обіцянок!
- подякуйте за інтерв'ю.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ПРИКЛАД ДЛЯ ТРУДОВОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

- Де Ви працювали?
- Сфера зайнятості?
- Хто запропонував Вам цю роботу?
- Сприяв хтось Вашому працевлаштуванню?
- Чи брав він / вона участь в оплаті пов'язаних з цим витрат?
- Чи були забезпечені відповідні умови праці?
- Чи виправдалися Ваші очікування?

Варіанти для уточнення ситуації:

У Вас була:

- Важка праця
- Низька заробітна плата
- Чи не заплатили
- Погані умови
- Існувала загроза здоров'ю, житті
- Чи була можливість змінити ситуацію?

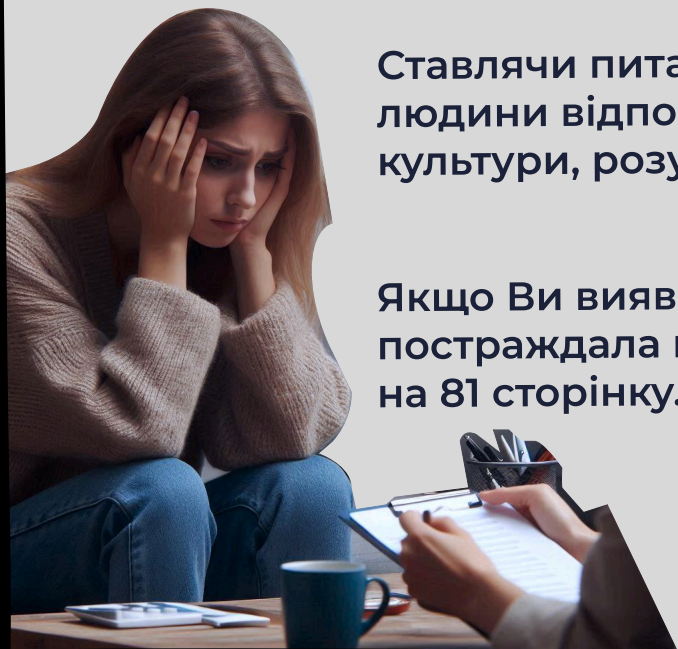
ПИТАННЯ, ЩО ДОПОМОЖУТЬ ВАМ ВІЯВИТИ ПОСТРАЖДАЛУ ОСОБУ:

Перед тим як ставити питання людині, яка може бути постраждалою від торгівлі людьми, постарайтеся відокремити її від супроводжуючої людини. Ця людина може бути трафікером, прикидатися чоловіком, другом або родичем.

- Яку роботу Ви виконуєте?
- Вам платять за роботу? Ви отримуєте зарплату або Ваші гроші зберігають окремо від Вас?
- Чи можете Ви при бажанні прийти і піти?
- Чи дивиться хтось за Вами, коли Ви знаходитесь в публічному місці?
- Вам погрожували чимось, якщо Ви спробуєте піти?
- Погрожували Вам або Вашій родині?
- Хто-небудь робив шкоди Вашому здоров'ю?
- Відмовляли Вам в їжі, воді, сні, щоб сходити в туалет або отримати медичну допомогу? Чи потрібно Вам просити на це дозволу?
- Чи є замки на Ваших дверях або вікнах, так що Ви не можете вийти?
- Забирали у Вас Ваші документи і особисті речі?
- Хто-небудь примушує Вас робити щось, що Вам не хочеться?

Ставлячи питання варто знаходити підхід до людини відповідно його / її віку, розвитку, культури, розуміння мови.

Якщо Ви виявили людину, що потенційно постраждала від торгівлі людьми перейдіть на 81 сторінку.



ІСТОРІЯ УЛЯНИ

Уляна проживала з батьками, пізніше вийшла заміж і разом із чоловіком орендувала квартиру. Працювала на фабриці, чоловік працював будівельником. Після того, як Уляна завагітніла, пішла у декрет. Одного разу стався нещасний випадок після якого їй були потрібні великі гроші на лікування.

Цілком випадково Уляна побачила в газеті оголошення про можливість заробітку для жінок — стати сурогатною матір'ю й виносити чужу дитину. У складних фінансових обставинах і прагнучи покращити життя своєї сім'ї, ця ідея запала їй у голову. У 2020 році Уляна зв'язалася за оголошенням і була запрошена до клініки. Спочатку ставлення було ввічливим і турботливим: численні медичні аналізи та процедури, підтримка лікарів створювали враження, що вона робить важливу та добру справу. Підписання договору відбулося під тиском — Уляна отримала лише усну обіцянку, а копії підписаних документів так і не побачила.

Після переїзду до орендованої для неї квартири зв'язок і ставлення почали псуватися — куратор контролювала всі її кроки, ставлення ставало дедалі холоднішим, іноді майже грубим. Одного разу Улянї повідомили про необхідність сплатити комунальні послуги, які безпідставно утримували із загальної суми, що суперечило початковим домовленостям. Пологи пройшли важко. Після них куратор практично зникла, перестала відповідати на дзвінки, а Уляна відчувала себе покинутою і використаною. Під час перебування в пологовому будинку їй занесли інфекцію, що призвело до складного лікування та операції з видалення однієї маткової труби, завдаючи непоправної шкоди здоров'ю. Лікування Уляна змушена була оплачувати сама, отримавши лише невелику частину коштів. Коли Уляна попросила виплатити обіцяні гроші, куратор відмовила, посилаючись на умови договору, який жінка не бачила і не підписувала свідомо.

Після повернення додому, практично без грошей і сил, Уляна долго лікувалась та морально і фізично відновлювалась.

0

0

0

0

0

0

0

C

O

C

C

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ



Перелік нормативно-правових актів у сфері протидії торгівлі людьми

МІЖНАРОДНЕ ЗАКОНОДАВСТВО:

- Конвенція ООН про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами (1949)
- Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (2005)
- Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000)
- Конвенція ООН про права дитини (1989)
- Факультативний протокол до Конвенції ООН про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії (2000)
- Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (2007)

НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО:

- Конституція України
- Кримінальний кодекс України
- Закон України «Про протидію торгівлі людьми» (2011)
- Закон України «Про соціальні послуги»

- Закон України «Про безоплатну правничу допомогу»
- Постанова Кабінету Міністрів України № 417 від 23.05.2012 — «Про затвердження Порядку встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми»
- Постанова Кабінету Міністрів України № 660 від 25.07.2012 — «Про затвердження Порядку виплати одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми»
- Постанова Кабінету Міністрів України № 783 від 22.08.2012 — «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми»
- Постанова Кабінету Міністрів України № 303 від 18.04.2012 – «Про затвердження Положення про створення та функціонування Єдиного державного реєстру злочинів торгівлі людьми»
- Наказ Міністерства соціальної політики України 18.06.2012 № 366 – «Про затвердження форм заяв про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, журналу реєстрації заяв осіб, які мають намір отримати статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, розписки про нерозголошення відомостей, облікової картки особи, яка вважає себе постраждалою від торгівлі людьми, журналу реєстрації видачі довідок про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми»
- Наказ Міністерства соціальної політики України № 578 від 14.09.2012 – «Про затвердження форм оцінки потреб особи, яка постраждала від торгівлі людьми; плану реабілітації особи, яка постраждала від торгівлі людьми; обліку осіб, які постраждали від торгівлі людьми; звіту щодо осіб, які постраждали від торгівлі людьми»
- Наказ Міністерства соціальної політики України № 1261 від 30.12.2015 – «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги представництва інтересів»

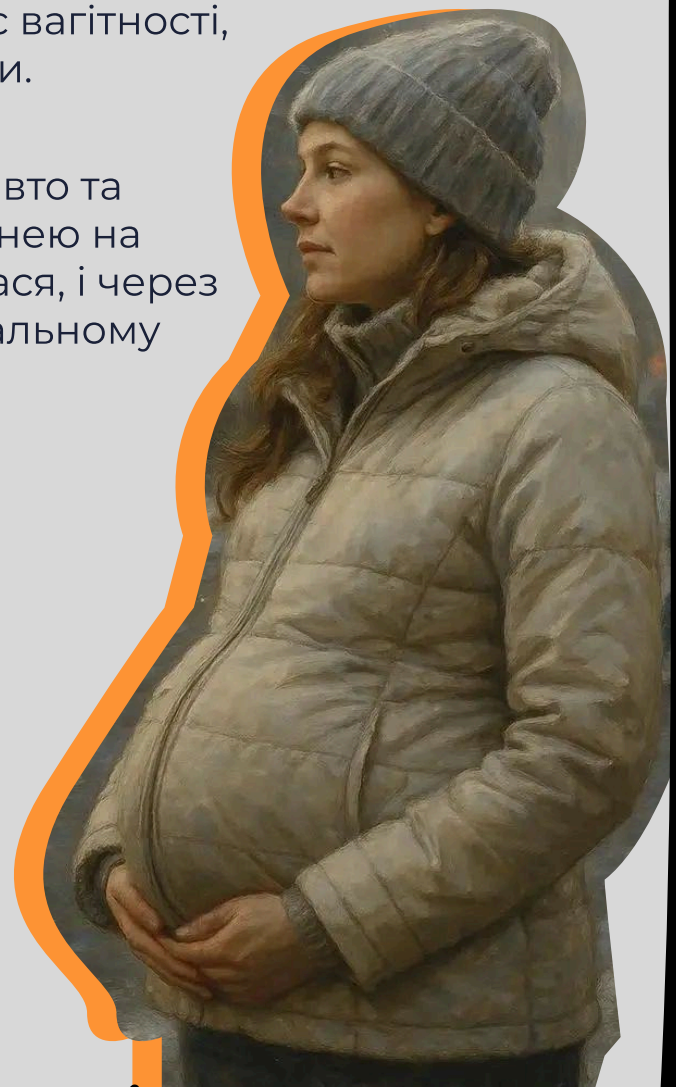
ІСТОРІЯ КАТЕРИНИ

У Катерини вроджений діагноз розумова — відсталість легкого ступеня. Перед початком війни вона завагітніла, а після початку війни її чоловік загинув, через деякий час від обстрілів її будинок було зруйновано де згоріли і всі документи.

Знаючи це, знайома Катерини запропонувала їй пожити в неї, після чого почала відверто примушувати Катерину до жебрацтва, погрожуючи у разі відмови виселенням із квартири. Протягом пів року вона жила у знайомої, яка постійно зловживала алкоголем та агресивно ставилася до Катерини, що також значно впливало на її психологічний стан та пригнічувало вагітну. Усі кошти, отримані шляхом жебракування, Катерина була змушена передавати власниці помешкання, де вона і проживала, аби та її не вигнала з житла вагітною, чим і погрожувала Катерині.

Жінку практично позбавили харчування, а умови проживання та дотримання гігієни, необхідні під час вагітності, були неналежними та принизливими.

Одного дня інша знайома Катерини побачивши її на вулиці, під'їхала на авто та запропонувала Катерині проїхати з нею на медичне обстеження. Вона погодилася, і через декілька тижнів в міському перинатальному центрі народила.



Відповідно до Закону України N 3739-VI від 20.09.2011 «Про протидію торгівлі людьми» та Постанови КМУ № 417 від 23.05.2012 «Про затвердження Порядку встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми», особи які постраждали від торгівлі людьми мають право подати документи на встановлення статусу та отримати від державних структур та недержавних організацій наступну допомогу:

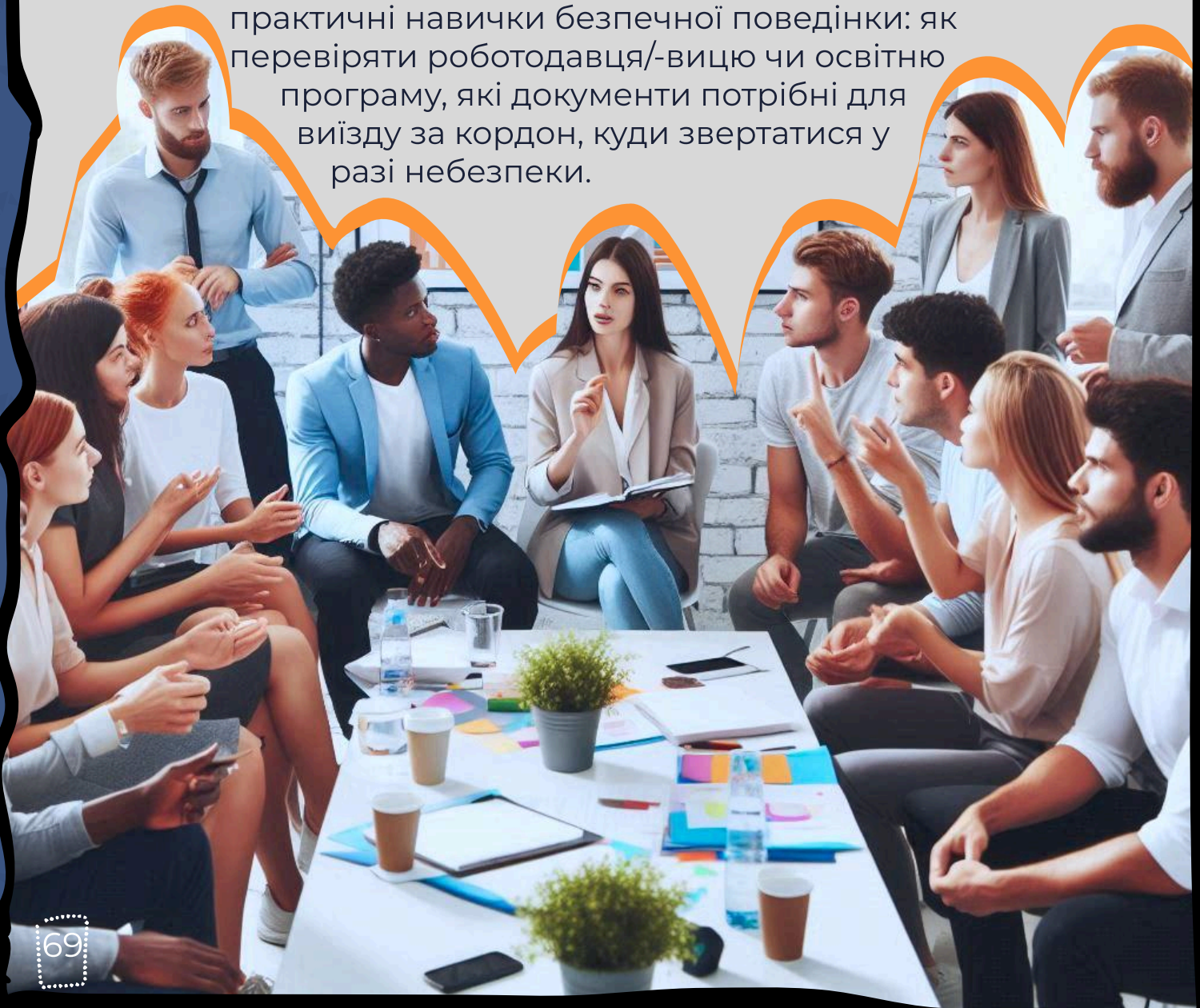
- правова (юридичні консультації, складання позовних заяв на відшкодування моральної та матеріальної шкоди, відновлення втрачених документів, допомога у відновленні права власності, реєстрації, встановлення (відновлення) опіки над дітьми, представництво інтересів в суді та ін.)
- медична (комплексне медичне обстеження і лікування)
- психологічна (консультації психолога / психологині, психодіагностика, психотерапія та ін.)
- допомога в реалізації права на отримання соціальних виплат відповідно до чинного законодавства
- надання тимчасового притулку та забезпечення харчуванням
- допомога в перекваліфікації або придбанні нової спеціальності
- допомога в працевлаштуванні або створенні власного бізнесу
- допомога в отриманні або відновленні освіти
- допомога в поверненні на батьківщину близьких, в т.ч. іноземних громадян
- пошук сімей неповнолітніх, які постраждали від торгівлі людьми, або визначення в спеціальні установи для неповнолітніх
- матеріальна допомога на задоволення потреб першої необхідності: проживання, харчування, одяг.

ПРЕВЕНЦІЯ

Проведення лекцій, вебінарів, семінарів та інших превентивних заходів із протидії торгівлі людьми є необхідним елементом профілактики цього правопорушення. Такі заходи забезпечують підвищення рівня обізнаності населення про ризики експлуатації, поширені схеми вербувальників/-ниць і способи їх розпізнавання.

Вони допомагають людям зрозуміти, що постраждати від торгівлі людьми може будь-хто незалежно від віку, статі чи соціального статусу, а форми експлуатації різноманітні — від трудової та сексуальної до залучення у жебрацтво чи використання у збройних конфліктах.

Превентивні заходи не лише інформують, а й формують практичні навички безпечної поведінки: як перевіряти роботодавця/-вицю чи освітню програму, які документи потрібні для виїзду за кордон, куди звертатися у разі небезпеки.



Учасники та учасниці отримують контакти «гарячих ліній» та організацій, здатних надати допомогу. Важливо й те, що такі активності створюють у суспільстві атмосферу нульової толерантності до будь-яких форм експлуатації, стимулюють громади до солідарності та готовності підтримати постраждалих.

Проведення інформаційно-превентивних заходів включає етапи:

- Підготовчий етап триває 1-3 тижні в залежності від вибору підходів.
- Вибір форми проведення інформаційного заходу (тренінги, вуличні акції, семінари, вебінари, круглі столи тощо).
- Вибір місця і часу проведення заходу.
- Встановлення домовленості з відповідальною особою з боку приймаючої сторони.
- Узгодження з колегами та / або колежанками ко-тренер/-ка, керівник/-ця.
- Підготовка наказу на проведення заходу та інших необхідних документів, здійснення відповідних виплат (в разі потреби).
- Друк постерів, плакатів, буклетів, листівок з інформацією про протидію торгівлі людьми.
- Підготовка та друк реєстраційних листів (в разі потреби).
- Підготовка вхідних та вихідних анкет для відвідувачів/-чок превентивних заходів (в разі потреби).
- Закупівля продуктів для організації перерви на каву або обідів (в разі потреби).
- Підготовка матеріально-технічного забезпечення (мультимедійний проектор, екран, листи ватману, маркери тощо, залежно від форми проведення заходу).
- Підготовка наочного матеріалу - презентації, тести, картинки, навчальні відео матеріали тощо.

Проведення передбачає безпосередню взаємодію з цільовою аудиторією у конкретних умовах з використанням наявних ресурсів. Друковані матеріали мають роздаватися учасникам та учасницям заходів.

Особливої уваги потребує збір особистої інформації присутніх на заходах. Необхідно подбати про забезпечення безпеки та конфіденційності особистої інформації та даних шляхом впровадження відповідних політик і процедур захисту даних та конфіденційності (при висвітлення заходів в соціальних мережах та мережі інтернет варто робити це знеособлено; фотографії не робляться і не публікуються без письмової згоди особи).

На цьому етапі основними каналами комунікації є безпосереднє спілкування з людьми враховуючи їх вік, стать, культуру, серед яких можуть бути особи з інвалідністю і люди, які спілкуються іншими мовами. Тому важливо використовувати матеріали і канали комунікації, які будуть доступними і цікавими для цільової аудиторії з урахуванням названих вище особливостей.

Наприклад, для людей старшого віку доцільно надати друковані матеріали з використанням шрифтів великого розміру. А, наприклад, для проведення заходів для членів та членкинь УТОС важливо розробити на надрукувати інформаційні матеріали шрифтом Брайля.

Для роботи з дітьми чудовим каналом комунікації є інтерактивні заняття з використанням творчих елементів, квестів, рухових активностей, перегляду анімаційних матеріалів тощо.

В окремих регіонах України проживають громади, члени та членкині яких спілкуються мовами інших національностей. Наприклад, в Чернівецькій області є румуномовні села. До проведення заходів у таких громадах доцільно залучати перекладача. Можна звернутися до вчителів/-льок місцевих шкіл або відповідних кафедр університетів, які охоче надають послугу перекладу на волонтерських засадах.

Про вікові та мовні особливості учасників/-ниць, ймовірність участі людей з інвалідністю слід пам'ятати коли учасникам/-цям пропонують заповнити вхідну та вихідну анкету та/або реєстраційний список на інформаційно-превентивний захід. На цьому етапі доцільно запропонувати індивідуальну допомогу.

Самоаналіз успішності проведення та робота з анкетами відвідувачів/-чок превентивних заходів мають бути завершальним і обов'язковим етапом інформаційних заходів. Це необхідно для вдосконалення власних навичок, покращення програми заходу, а також адміністративно-логістичних складових його проведення.

Критерії для вибору формату заходу:

Важливо враховувати різні умови, які можуть вплинути на вибір підходів до реалізації інформаційно-превентивних заходів. Ось опис різних умов для вибору підходів:

1. Цільова аудиторія

Типи постраждалих осіб: Вразлива категорія населення може включати біженців/-нок, мігрантів/-ток, осіб, що постраждали від насильства або економічних труднощів, дітей, осіб з інвалідністю, тощо. Різні групи мають різні потреби та вимоги.

Географічне розташування: Місце проведення заходів може впливати на доступність ресурсів і специфічні проблеми, які потрібно вирішувати (місто, село, прикордонні райони).

2. Контекст і середовище

Безпекова ситуація: В умовах конфлікту / війни можуть бути необхідні додаткові заходи безпеки або адаптації програм. При проведенні групових заходів не варто оприлюднювати дату, час та місце його проведення.

3. Доступність ресурсів

Фінансові ресурси: Бюджет який маєте визначає масштаби і види заходів, які можна реалізувати. Обмежений бюджет може вимагати вибору менш затратних, але ефективних підходів.

Людські ресурси: Кваліфікація та кількість співробітників/-ць можуть впливати на типи заходів, які можна реалізувати, а також на їх масштаб і якість.

4. Медіа та комунікаційні канали

Залучення медіа-каналів (телебачення, радіо, інтернет, соціальні мережі) сприятиме охопленню широкої аудиторії. Подальша публікація інформації про захід.

5. Залученість партнерів і місцевих організацій

Місцеві партнери: Співпраця з місцевими НУО, урядовими установами та іншими організаціями може забезпечити краще розуміння місцевих потреб і ефективніші методи реалізації заходів. Залучення місцевих громад може вплинути на сприйняття і ефективність інформаційно-превентивних заходів. Додатково дані структури можуть підсилити Вас своїми ресурсами - приміщення, мультимедіа, кава перерви тощо.

6. Юридичні та етичні аспекти

Необхідно дотримуватися всіх юридичних і етичних вимог щодо проведення інформаційно-превентивних заходів та захисту прав осіб, які постраждали від торгівлі людьми.

Залучення постраждалих осіб до інформаційних кампаній має здійснюватися з дотриманням етичних стандартів і забезпеченням їхньої конфіденційності та гідності. Навіть наведення прикладів торгівлі людьми про реальні випадки має бути знеособлено та без персональних даних постраждалих осіб.

Вибір підходів до проведення заходів

Персоналізовані підходи: Розробка програм і матеріалів з урахуванням специфічних потреб цільових груп, що дозволяє краще відповісти на їхні запити і проблеми.

Гнучкість у реалізації: Можливість адаптації заходів відповідно до змін у середовищі або потребах аудиторії.

Інтеграція технологій: Використання новітніх технологій та / або інтерактивних методів навчання для досягнення широкої аудиторії і підвищення ефективності комунікації.

З урахуванням зазначених умов варіативності, працівники/-ці можуть адаптувати свої підходи до проведення інформаційно-превентивних заходів для забезпечення максимальної ефективності та досягнення поставлених цілей.

Презентацію для проведення інформаційного заходу можна завантажити за посиланням [ТУТ](#) або за QR-code:



Як бути ефективним тренером/-кою?

- Будьте кваліфікованими.
- Опануйте матеріали.
- Використовуйте надійні ресурси та актуальну інформацію.
- Уникайте того, щоб навчати довільної інформації.
- Порівнюйте нові та старі ідеї та інформацію
- Практикуйте хороший тайм-менеджмент.

Будьте підготовлені:

- Приходьте заздалегідь і починайте вчасно.
- Зустрічайте і вітайтеся з людьми до заходу.
- Перевіряйте технічні інструменти у місці проведення (проектор, інтернет).
- Готуйтеся перед кожною сесією і повторюйте теми між ними.

Залучайте учасників/-ниць

- Поясніть мету тренінгу, чому учасники/-ниці навчатися та чому це важливо.
- Мотивуйте та підтримуйте зацікавленість учасників/-ниць.
- Використовуйте реальні приклади, історії, статистику, щоб навчити концептам і зробити їх актуальними.
- Урізноманітніть активності (взаємодія, рефлексія, обговорення), щоб залучити аудиторію.

Спілкуйтеся ефективно

- Говоріть повільно і чітко.
- Надавайте чіткі інструкції.
- Спростуйте складний матеріал.
- Виділяйте достатньо часу, щоб пояснити складну тему.
- Своєчасно надавайте зворотній зв'язок.
- Пишіть чітко і використовуйте хороші візуальні матеріали.
- Пояснюйте нові слова і складну термінологію.
- Уникайте складної мови.
- Уникайте нецензурної лексики і негативних висловлювань.



Практикуйте активне слухання

- Слухайте активно і ефективно.
- Відповідайте на запитання учасників/-ниць.
- Спостерігайте за аудиторією і налаштовуйтеся на їхню енергетику.
- Будьте чуйними до потреб учасників/-ниць.

Управляйте запитаннями

- Визначте як отримувати запитання.
- Заохочуйте аудиторію задавати питання.
- Виділіть достатньо часу, щоб відповісти на питання.
- Не ігноруйте запитання.
- Повторно ставте запитання до аудиторії.
- Визнавайте, коли не знаєте відповіді на запитання; і потім дізнайтеся відповідь.
- Дякуйте людям за їхні коментарі та участь.

Надавайте інформацію, а не поради:

- Важливо уникати давати конкретні поради чи рекомендації, які можуть бути неправомірними або неефективними, наприклад: "Ти повинен / повинна звернутися до правоохоронних органів". Натомість зосередьтеся на наданні інформації: "Є організації, які можуть надати юридичну допомогу, якщо Ви вирішите звернутися до них".
- Пояснення доступних варіантів: Надання інформації про варіанти допомоги та підтримки, такі як гарячі лінії, організації, що спеціалізуються на підтримці постраждалих від торгівлі людьми, без тиску на особистий вибір.

Використовуйте позитивну мову тіла

- Підтримуйте зоровий контакт.
- Підтримуйте позитивне ставлення.
- Правильно жестикулюйте та дотримуйтеся особистої дистанції відповідно до культурних норм.
- Використовуйте руки, щоб пояснити, що Ви хочете сказати.
- Під час розмови дивіться обличчям до аудиторії.

Закривайте сесію на високій ноті

- Підсумуйте ключові моменти тренінгу та те, чого люди навчилися наприкінці сесії.
- Повторіть нові терміни та ідеї.
- Закінчіть на позитивній ноті, використовуючи слова підтримки.
- Дайте відповіді на будь-які останні запитання.
- Направте учасників/-ниць до додаткових джерел на майбутнє

Як управляти складними ситуаціями на заході?

Той, що все знає

Що робити, коли хтось наполягає, що знає відповіді на всі запитання?

- Не насміхайтесь чи сперечайтесь з цією людиною.
- Попросіть людину відповісти на якісь запитання аудиторії.
- Задайте складне запитання і спитайте думку цієї людини.
- Продемонструйте Ваші знання на ту ж тему.

Той, що ображає

Що робити, коли хтось демонструє образливу поведінку або каже щось образливе?

- Нагадайте аудиторії про створення атмосфери поваги.
- Будьте готові до заперечень і намагайтеся залишатися об'єктивними.
- Скажіть людині напругу, що такі зауваження неприйнятні (одразу або ж поговоріть з нею наодинці).

Той, що ставить запитання

Що робити коли хтось задає забагато запитань?

- Відповідайте лише на деякі запитання від однієї людини; Вам не потрібно відповідати на УСІ запитання

Той, що засинає

Що робити, коли хтось дрімає під час тренінгу?

- Зауважте, що тема може бути нудною чи занадто складною.
- Залучайте аудиторію до постійного діалогу.

Той, хто мовчить

Що робити, коли хтось не говорить з Вами та іншими?

- Поставте загальне запитання та запитайте думку людини.
- Підійдіть ближче та взаємодійте за допомогою жестикуляції.

Зайнята бджілка

Що робити коли хтось відволікається і не приділяє увагу?

- Перестаньте говорити поки людина не завершить свої справи.
- Попросіть людину про підтримку або допомогу, щоб заохотити до участі під час тренінгу.

Провокатор

Що робити, коли хтось задає провокаційні запитання, провокує неприємності чи викликає розбрат?

- Посміхніться і зберігайте спокій, ніби Ви розмовляєте з другом.
- Не починайте суперечку.
- Зосередьтеся на доцільній частині запитання (якщо вона є), а потім рухайтесь далі.

ВПРАВИ:



1. **Тест 3 хвилини** (документ для друку знаходиться в папці на [Google Disc](#)).

Текст для учасників/-ць - "Для початку знайомства з темою торгівлі людьми пропонуємо Вам пройти невеличкий тест. Це займе у Вас 5 хвилин. Візьміть будь ласка ручку або олівець."

Отже, готові? У вас максимум 3 ХВИЛИНИ. Поїхали!

1. Спочатку прочитайте всі пункти.
2. **НАПИШИТЬ** своє ім'я в правому верхньому куті листа після слова «ІМ'Я».
3. обвівши кружечком слово «ІМ'Я» у другому пункті.
4. Намалюйте **П'ЯТЬ МАЛЕНЬКИХ КВАДРАТІВ** в верхньому лівому куті аркуша.
5. **ПОСТАВТЕ ХРЕСТИК** в кожному квадраті, описаному в пункті 4.
6. Впишіть свою **ПРІЗВИЩЕ** під заголовком цього тексту на відповідну лінійку.
7. Обведіть кружечком пункти 5 і 8.
8. Поставте **ХРЕСТИК** в лівий нижній кут листа.
9. Якщо Ви впевнені, що правильно виконали всі попередні інструкції, то **ШВИДКО** долічіть вголос до **П'ЯТИ**.
10. Якщо Ви виконали вправу раніше за інших, голосно скажіть вголос «**Я ПЕРШИЙ!**». Якщо другим, то - «**Я ДРУГИЙ!**» І т.д.
11. Тепер, коли Ви згідно п.1 уважно прочитали весь текст, виконайте тільки те, що написано в пунктах 1 і 2.

Завдання для тренера/-ки - заважати учасникам та учасницям тренінгу зосередитися на тесті. Прямо на питання учасників/-ць заходу не відповідати. Постійно підганяти. Можна ставити їм паралельно питання, розповідати щось, показувати відео чи включати музику. І закінчити тест через 3 хвилини.

Текст для учасників/-ць - “Я Вас вітаю, якщо Ви написали власне ім'я. Ви підписали щось. Як часто в нашому житті ми підписуємо якісь документи? Наскільки часто ми чуємо «Це стандартна форма», «Просто невеличка формальність»? Саме так і діють вербувальники. Вони дають не конкретну інформацію, нічого до кінця не пояснюють, кваплять, маніпулюють.”



2. Інтерактивна
вправа “Міф чи
Правда”.



3. Інтерактивна
вправа “Дія.
Спосіб. Мета”

4. “Крокодил” / “Alias”

Гра “Крокодил” — це командна гра, де один гравець/-чиня витягує картку, а потім показує будь-який термін з неї жестами, мімікою чи рухами, але без слів і звуків. Решта команди намагається відгадати, що саме він/вона показує. Кожному і кожній дається 1 хвилина.

Дані картки можна використовувати для гри “Alias”. Інструкція ідентична з “Крокодилом” проте гравець/-чиня, який / яка витягує картку, пояснює всі (або якнайбільше термінів) словами і звуків. Можна описувати, наводити приклади, синоніми, антоніми, асоціації. Не можна використовувати саме слово, його частини (Рабство - раб, Україна-країна, потерпіла-терпимість). Кожному і кожній дається 1 хвилина.



Підбірка
відеоматеріалів
для використання
під час проведення
інформаційно -
просвітницьких
заходів



Методичні
матеріали для
проведення
превенції

ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА БЕЗПЕКИ

1. Паспорт слід надавати виключно уповноваженим особам — працівникам/-ницям прикордонної служби чи поліції. Не допускається залишати документ у заставу, для оформлення будь-яких документів чи реєстрації, або з інших причин.
2. Перед виїздом за кордон дізнатися, які матимете права в країні перебування, а також перевірити інформацію про традиції й закони місцевості, де плануєте перебувати.
3. Зробіть ксерокопії паспортів. Одну копію тримайте з собою, а іншу залишіть з речами.
4. Зробіть фото всіх важливих документів та збережіть їх у своїй електронній пошті чи у сервісах на кшталт Google Диск.
5. Ксерокопію документів, останню фотографію, інформацію про роботодавця та про роботу залишити рідним та близьким.
6. Переконайся, що маєте достатньо інформації про те, з ким і куди їдете, де і в кого будете перебувати, як довго. Поділіться цією інформацією з тими, кому довіряєте.
7. Підтримуйте контакт з близькими та рідними та повідомляйте їм про зміни місця проживання та роботи.
8. Домовтесь з рідними чи друзями / подругами про певне кодове слово, яке Ви зможете сказати або написати, і це буде свідчити що Ви потрапили до небезпечної ситуації.

9. Переконайтесь, що робочий контракт перекладено правильно, він не містить розмитих формулювань, зрозумілі всі умови працевлаштування:

- обов'язки,
- робочий графік,
- розмір заробітної плати,
- медичне та соціальне страхування,
- відпустка та вихідні,
- умови розірвання договору.

Такі слова як «Відносно умов праці будете домовлятися по прибуттю» вказують на шахрайські схеми. Дізнайтесь повну інформацію про майбутню роботу у фірми посередника або у роботодавця. Та підписуйте договір із майбутнім роботодавцем на зрозумілій Вам мові та у двох примірниках.

10. Не віддавайте нікому мобільний телефон. Будьте обачним/-ою при спілкуванні з незнайомцями.

11. Дізнатись контакти та місцезнаходження організацій, що можуть допомогти в разі виникнення непередбачених ситуацій: державних структур, поліцію, консульських та посольських установ, громадських організацій, недержавних структур, благодійних фондів та церкви.

12. Знання хоча б елементарних слів іноземної мови значно полегшить Ваше перебування за кордоном.

13. Пам'ятайте! Відмітки про локаціях в соціальних мережах допомагають відстежити Ваше місцезнаходження не тільки Вашим близьким, але і зловмисникам.

14. **ЯКЩО ВИ В НЕБЕЗПЕЦІ** - Телефонуйте місцевим екстреним службам.

Звертайтеся до посольства України в країні перебування. На випадок екстрених ситуацій в країнах ЄС - телефонуй 112.

КОРИСНІ КОНТАКТИ



Контакти відповідальних осіб за процедуру встановлення статусу особам, які постраждали від торгівлі людьми

Необхідно перейти на сайт Національної соціальної сервісної служби України / Діяльність / Протидія торгівлі людьми або завантажити документ тут

- **102** - Національна поліція України
- **15-47** - Урядова "гаряча лінія" з питань протидії торгівлі людьми та домашнього насильства, дискримінації, жорстокого поводження з дітьми та булінгу
- **527** (з мобільного) та **0-800-505-501** - Національна «гаряча лінія» з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів
- **116-123** (з мобільного) або **0-800-500-335** (зі стаціонарного телефону) - Національна гаряча лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації. Громадська організація «Ла Страда-Україна»
- **+380 (44) 586-08-99** Департамент Міграційної поліції національної поліції України. Електронна адреса - dmp@police.gov.ua
- **0-800-50-17-20** - «Гаряча лінія» Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
- **0-800-213-103** - Контактний центр системи надання безоплатної правничої допомоги
- **+38(044)-238-16-57** - Цілодобова гаряча лінії Департаменту консульської служби Міністерства закордонних справ України
- **+38(044)-254-98-36** - В екстрених випадках та стосовно розшуку осіб, зниклих за кордоном, можна звертатися на гарячу лінію Укрбюро Інтерполу

ІСТОРІЯ ПЕТРА

Петро працював таксистом, але коли у 2014 році Росія вперше порушила кордони України, він пішов захищати країну та вступив до ЗСУ.

Після повторного інфаркту його списали з армії за станом здоров'я. Чоловік довго проходив реабілітацію і майже відновився.

Петро поїхав у будинок тестя (з дружиною розлучений давно, але був прописаний саме там). Поїздка була необхідна, щоб відновити паспорт, оскільки оформити його він міг лише за місцем реєстрації.

Наприкінці лютого село окупували російські військові. Петро перестав виходити з дому, займався лише двором і підготовкою городу до посадки.

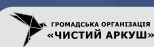
З його слів:

"30 травня я був на городі, у нас була пасіка, і я перевіряв вулики, коли побачив, що до будинку їдуть російські солдати. Я одразу зрозумів, що мене здали сусіди, адже всі знали, що я воював у АТО. Солдати увірвалися у двір, наділи мені на голову мішок і потягли в машину. Привезли на підвал — катівню.

З перших хвилин я зрозумів, куди потрапив: стояв нестерпний крик, кричали і жінки, і чоловіки, кричали від болю, були й передсмертні крики. Я ніколи цього не забуду.

Я був в полоні 99 днів — мабуть, стільки там ніхто більше не витримував. Люди помирали від катувань. Мене били всім, чим тільки можна, підключали дроти до геніталій і губи та пускали струм. Після нічних знущань нас виводили на двір і змушували працювати під дулами автоматів. Нам наказували виконувати важкі фізичні роботи: копати пісок, переносити важкі мішки, розчищати територію, копати окопи чи траншеї. Ми копали, поки хтось не падав від виснаження. Ми були як раби — без права слова, без сил, без надії". Це була систематична примусова праця "

ПРОЙДІТЬ КУРСИ



ОНЛАЙН-ГРА

«ЩОСЬ ПІШЛО НЕ ТАК»

Рушай у подорож до іншої країни або міста тривалістю 40–45 хвилин

Дізнайся, як уникнути експлуатації та залишитися в безпеці

Отримай сертифікат про проходження гри

СТАРТ

Створено в рамках Програми з питань захисту Представництва Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні за фінансування Державного департаменту США

Made by DudkaAgency

[Грати зараз](#)



Створено за підтримки Міжнародної організації з міграції (МОМ) та за фінансування від Уряду Японії

ШУКАЄШ РОБОТУ?

ПЕРЕВІР СВОЇ СИЛИ!

РОЗПОЧАТИ КВЕСТ

Зроблено в DudkaAgency

[Пройти квест](#)



Головна Наші партнери Опис курсу Вхід Реєстрація

МОМ ООН МІГРАЦІЯ | ЕЛЕКТРОННИЙ КУРС

Протидія торгівлі людьми

Курс для держслужбовців, в якому ми зібрали кращий теоретичний матеріал і приклади життєвих кейсів з необхідністю приймати рішення

ПРОЙТИ КУРС →

НАШІ ПАРТНЕРИ

[Пройти курс](#)



Торгівля людьми: як захистити себе та близьких

Міжнародний благодійний фонд «Карітас Україна»

Доступний постійно

Зареєструватися



Торгівля людьми може трапитися з кожним і кожною!
Жодна людина не повинна бути експлуатована чи принижена!
Гідність людини та її права мають бути захищені!



[Пройти курс](#)



Протидія торгівлі людьми в Україні. Вплив війни

Ла Страда-Україна

Доступний постійно

Зареєструватися



ПРО КУРС

Війна посилює ризики потрапляння в ситуацію торгівлі людьми та експлуатації, так само, як і людську вразливість загалом. Цьому сприяють втрата роботи та ризик опинитися за межею бідності, внутрішнє переміщення, виїзд за кордон, проживання на окупованій території, непридатність оселі для життя та інші соціальні чинники – пенсійний вік, інвалідність, самотнє виховання дітей, багатодітність тощо.

У складних умовах люди можуть погоджуватися на пропозиції нелегальної праці як на території України, так і за кордоном. У цьому й криється головний ризик потрапити в ситуацію торгівлі людьми.

Наш курс покликаний сформувати уявлення про суть торгівлі людьми як комплексної проблеми в період



[Пройти курс](#)



Протидія торгівлі людьми в Україні

ЗАРЕЄСТРУВАТИСЯ

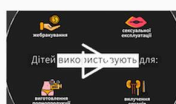
Безкоштовний курс

4 модулі

12 відеолекцій

Дистанційний курс «Протидія торгівлі людьми в Україні» містить концептуальні положення щодо попередження та протидії торгівлі людьми в Україні та методологічні засади здійснення превентивної роботи у закладах загальної середньої освіти.

Значна увага приділяється Національному механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, зокрема ролі й межах повноважень працівників закладів освіти щодо виявлення та реабілітації осіб, які постраждали від торгівлі людьми.



ПРОГРАМА

[Розпочати навчання](#)



ДЛЯ НОТАТОК:





В разі наявності питань звертайтеся до громадської організації
«Чистий Аркуш»



ДАНИЙ МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ГАЙД ЗРОБЛЕНИЙ ЗА ПІДТРИМКИ
UNODC. ДУМКИ ТА ПОГЛЯДИ ЗАЗНАЧЕНІ В ДАНОМУ
ПОСІБНИКУ НЕ ОBOB'ЯЗKOBО ВІДОБРАЖАЮТЬ ПОЗИЦІЮ
UNODC